

HET BUITENLANDS BELEID VAN CHINA

Wat zijn de drijfveren van deze aanstaande wereldmacht?

Margot de Bekker

3149765

Masterthesis Internationale betrekkingen in historisch perspectief

Onder begeleiding van dr. Jacco Pekelder

27 februari 2012

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. Internationale betrekkingen als academische discipline in China	11
<i>De eerste dertig jaar</i>	11
<i>Hervormingen in de jaren tachtig</i>	12
<i>Westerse klassiekers en nationaal belang in de jaren negentig</i>	14
<i>Het constructivisme en een vreedzame opkomst</i>	16
<i>Chinese theorieën in de toekomst</i>	17
3. Het buitenlands beleid van China	19
<i>The Five Principles of Peaceful Coexistence</i>	19
<i>Het Tiananmenplein</i>	21
<i>Groot China</i>	22
<i>China in de VN</i>	24
<i>Soft power en imago</i>	25
<i>Mensenrechten</i>	28
<i>Normverandering</i>	29
<i>Economie</i>	31
4. China in Afrika	35
<i>Historie</i>	35
<i>Forum on China - Africa Cooperation</i>	36
<i>Grondstoffen</i>	37
<i>Vredesmissie in Darfur</i>	39
<i>Multi National Corporations</i>	40
<i>Mensenrechten en 'good governance'</i>	41
<i>De Arabische Lente</i>	43

5. China in Burma	47
<i>Conflict</i>	48
<i>Invloed en belang</i>	48
<i>Economie</i>	50
<i>Mallaca-dilemma</i>	51
<i>Yunnan, HIV en drugs</i>	52
<i>Mensenrechten</i>	53
<i>De VN</i>	54
6. Conclusie	57
Literatuurlijst	63

Voorwoord

Mijn persoonlijke interesse voor China is de afgelopen twee jaar langzaam maar zeker gegroeid. Ik heb me eerder met het buitenlands beleid van China bezig gehouden voor de Tweede Kamerfractie van GroenLinks. Dit was het moment dat ik besloot mijn masterthesis over dit onderwerp te schrijven.

Zoals velen denk ik dat China steeds belangrijker zal worden. Het intrigeert me dat China voor zoveel mensen een ‘ver-van-m’n-bed-show’ is, maar ondertussen internationaal een flinke vinger in de pap heeft. China is zo’n intrinsiek ander land, dat het handelen van China voor veel mensen niet zomaar te begrijpen is. Dat is juist wat ik zelf wel graag wil: China’s internationale interacties doorgronden.

Naast de vele literatuur die over dit onderwerp geschreven is heb ik veel gehad aan de hulp van Jacco Pekelder, die mij bij het schrijven van deze scriptie begeleid heeft; Helen Kuyper, die mij op het onderwerp gebracht heeft; Pietje Vervest, die me geholpen heeft inzicht te krijgen in de situatie in Burma en Peter Zantingh, mijn vriend en grote steun en toeverlaat. Al deze mensen wil ik bedanken voor hun hulp.

1. Inleiding

China heeft een van de grootste economieën ter wereld en die groeit nog steeds flink. Het is bovendien een van de grootste landen ter wereld qua oppervlakte en het grootste qua bevolking. Het is dan ook niet verwonderlijk dat China een belangrijke plaats inneemt binnen de internationale gemeenschap, een plaats die het steeds nadrukkelijker laat gelden. China is een wereldmacht in opkomst.

Met de opkomst van China als wereldmacht wordt het buitenlands beleid van het land steeds belangrijker. De invloed en dus ook impact van het beleid van een wereldmacht is immers veel groter dan dat van een willekeurig ander land. China heeft het vetorecht binnen de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN) en stelt zich binnen de VN op als de leider van ontwikkelingslanden. Het is niet alleen een economische, maar ook een politieke reus. Het is dan ook de moeite waard de buitenlandse politiek van deze reus verder onder de loep te nemen.

Om te beginnen heb ik hiervoor gekeken naar de ontwikkelingen in internationale betrekkingen als academische discipline in China. Sommigen van de Chinese universiteiten waar men internationale betrekkingen en gerelateerde onderwerpen doceert zijn verbonden aan overheidsinstellingen of de partij. Zo staat de *China Foreign Affairs University* direct onder het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het is een kweekvijver voor Chinese diplomaten.¹ De mensen die hier studeren zijn later bepalend voor het buitenlands beleid van China.

Het bestuderen van internationale betrekkingen als academische discipline kan bovendien inzicht verschaffen in de manier waarop China zichzelf en de wereld om zich heen ziet. Dit inzicht is een belangrijk startpunt om China beter te kunnen begrijpen.

De artikelen van de gerenommeerde Chinese professor Qin zijn hierbij een belangrijke bron geweest. Qin is vice-president van zowel de *China Foreign Affairs University* en vice-voorzitter van de *China National Association for International Studies*. Hij heeft meerdere artikelen geschreven over de opkomst en ontwikkeling van internationale betrekkingen als academische discipline in China.

Na internationale betrekkingen als academische discipline in China zal het buitenlands beleid van China zelf aan bod komen, evenals zaken die daarop van invloed zijn. Belangrijke elementen van

---

¹ David Shambaugh, 'International relations studies in China: history, trends, and prospects', *International Relations of the Asia-Pacific* jaargang 11 nummer 2 (2011) 339-372, 352-357.

het buitenlands beleid zullen hierbij aan bod komen. Hierbij wordt gekeken naar de verbanden tussen ideeën zoals die leven in de academische wereld en die in het eigenlijke buitenlands beleid van China te zien zijn, evenals verschillende ontwikkelingen hierin door de jaren heen. Een belangrijk terugkerend keerpunt daarbij is de opstand op het Tiananmenplein.

Om het buitenlands beleid van China in een nog concretere vorm onder de loep te kunnen nemen zullen hierna twee casussen volgen. De auteur Richard Dowden geeft aan dat we om China te begrijpen naar diens rol in Afrika moeten kijken - en hij is niet de enige die dit suggereert.² China speelt een zeer belangrijke rol in Afrika. Hoe deze rol en China's bedoelingen hierbij geïnterpreteerd moeten worden is lang niet altijd duidelijk. Zijn China en Afrika verbonden in een partnerschap of is China een nieuw soort kolonisator?³ Hoe moet China begrepen worden, wat zijn de intenties van het land? Deze vragen zijn exemplarisch voor de vragen die gesteld worden rondom China, en niet alleen, maar zeker ook wat betreft China in Afrika. Het antwoord op deze vragen kan wellicht verheldering geven over de rol van China in de rest van de wereld.

De boeken van Chris Alden en Ian Taylor zijn voor dit hoofdstuk belangrijke bronnen geweest. Ian Taylor is professor in de internationale betrekkingen aan de University of St. Andrews en heeft veelvuldig geschreven over China en Afrika.⁴ Het boek van Chris Alden, *China in Africa*, is verschenen in een serie genaamd 'African Arguments'. Hij is Senior Lecturer aan de Londen School of Economics en doet al ruim vijftien jaar onderzoek naar de relatie tussen Azië en Afrika.⁵

Heel globaal kan er onderscheid gemaakt worden tussen regionaal en mondiaal buitenlands beleid. Het beleid van China ten opzichte van Afrika valt in dit geval in de mondiale categorie. Burma⁶ is als buurland van China een goede kandidaat om China's rol in de eigen regio te onderzoeken. Het ligt op een voor China belangrijke strategische positie en was een van de eerste landen met wie de Volksrepubliek China banden aanknoopte. Het is echter ook een problematisch land, een blok aan

---

² Richard Dowden. 'Why Africa welcomes the 'new colonialism''? (9 november 2009) http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article6908835.ece (24 januari 2011).

³ C. Rowan, 'The China Africa partnership: working for whom?', *Contemporary Review* 192 (maart 2009)56-64.

⁴ Ian Taylor, *China's New Role in Africa* (Colorado 2010), 277.

⁵ Chris Alden, *China in Africa*, (Londen 2007).

⁶ In 1989 veranderden de militaire machthebbers de naam van Burma naar Myanmar. Het naamgebruik is sindsdien een zeer beladen kwestie. Burma is de meest gebruikte naam voor het land in Engelstalige literatuur en wordt in het Nederlands afwisselend met Birma gebruikt. Om deze rede wordt de naam Burma ook hier gebruikt. Dit is geen politiek statement.

het internationale been van China.⁷ China is op diens beurt van enorm belang voor Burma: de economie van Burma draait op Chinees geld.⁸ De recente ontwikkelingen in Burma maken de relatie tussen Burma en China des te interessanter, zij hebben een nieuwe dynamiek toegevoegd aan de relatie tussen de twee landen.

Belangrijke bronnen over de relatie tussen China en Burma en Burma in het algemeen zijn de *International Crisis Group* en het *Transnational Institute* geweest. Beide organisaties publiceren met enige regelmaat rapporten over de situatie in Burma. De International Crisis Group is een onafhankelijke, non-gouvernementele organisatie. Door middel van analyses, deels gebaseerd op eigen veldonderzoek, en lobbyen op hoog niveau zet deze organisatie zich in om dodelijke conflicten op te lossen en te voorkomen.⁹

Het Transnational Institute is een internationale onderzoeksorganisatie die wetenschappelijk activisme gebruikt om zich in te zetten voor een democratische, rechtvaardige, duurzame en vreedzame wereld. Het instituut startte in 2010 een project met het Burma Centrum Nederland om strategisch denken over het conflict in Burma te bevorderen en publiceert uit hoofde hiervan regelmatig rapporten over de situatie in Burma.¹⁰

Hoewel beide organisaties publiceren met een doel, namelijk het bevorderen van vrede in Burma, is de informatie die zij publiceren niet minder waardevol. Zij baseren zich beiden nadrukkelijk op wetenschappelijke artikelen en eigen wetenschappelijk onderzoek. Beiden profiteren hierbij van een uitgebreid internationaal netwerk.

Zowel het Transnational Institute als de International Crisis Group hebben recent nog rapporten over Burma gepubliceerd. Omdat de politieke situatie in Burma op dit moment volop in ontwikkeling is waren echter ook krantenartikelen bruikbaar om een up to date beeld te kunnen schetsen van de huidige situatie in Burma.

Tot slot zal in de conclusie de beantwoording van de hoofdvraag opnieuw expliciet aan bod komen: *Waardoor wordt het buitenlandbeleid van China als opkomende wereldmacht gedreven en hoe is dat terug te zien in China's beleid ten opzichte van Afrika en Burma?*

---

⁷ International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', *Asia Report* 177 (september 2009) 2.

⁸ Ibidem, 17.

⁹ International Crisis Group, 'Myanmar: A New Peace Initiative', *Asia Report* 214 (november 2011), 30.

¹⁰ Tom Kramer, *Civil Society Gaining Ground. Opportunities for Change and Development in Burma* (Amsterdam 2011), 52.

2. Internationale betrekkingen als academische discipline in China

Door te kijken naar de academische discipline van de internationale betrekkingen in China is het mogelijk meer inzicht te krijgen in de manier waarop China de wereld om zich heen en diens rol daarin beschouwt. De belangrijkste vorm van China's internationale identiteit is immers China zelf. Het begrijpen van China's internationale zelfbeeld en China's beeld van internationale betrekkingen kunnen inzicht verschaffen in de drijfveren achter het internationale handelen. Het is een deel van het antwoord op de vraag: waarom doet China wat het doet?

Internationale betrekkingen gelden sinds eind jaren zeventig als een aparte academische discipline in China. Hoewel de discipline nog niet tot volledig wasdom is gekomen, is de invloed op het buitenlands beleid van China duidelijk terug te zien. Onder de 46 instituten waar internationale betrekkingen als studierichting wordt aangeboden is de toonaangevende China Foreign Affairs University. Deze universiteit staat direct onder het ministerie van Buitenlandse Zaken en is een kweekvijver voor Chinese diplomaten. Niet alleen het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een eigen universiteit waar internationale betrekkingen wordt aangeboden: er zijn ook universiteiten van bijvoorbeeld het leger en de partij.¹¹

Internationale betrekkingen heeft zich als academische discipline als het ware samen met het buitenlands beleid van China ontwikkeld. Hierbij zijn fundamentele vragen over de wereld en de identiteit van China ten opzichte van deze wereld aan bod gekomen. Deze fundamentele vragen zijn de belangrijkste drijvende kracht achter de ontwikkeling van de internationale betrekkingen in China.¹² De gerenommeerde Chinese professor Qin beschrijft in verschillende artikelen uitgebreid het ontstaansproces van internationale betrekkingen als discipline. Hij is echter een van de weinigen die diepgaand onderzoek heeft gedaan naar de ontwikkeling van internationale betrekkingen in China. Zijn onderzoek en bevindingen staan dus redelijk op zichzelf.

De eerste dertig jaar

In 1949 werd de Volksrepubliek China gesticht. Wanneer we vanaf dit moment kijken naar de academische discipline internationale betrekkingen wordt al snel duidelijk dat die gedurende de eerstvolgende dertig jaar nauwelijks bestond. China was een erg gesloten land. Er waren slechts

---

¹¹ Shambaugh, 'International relations studies in China', 352-357.

¹² Yaqing Qin, 'Development of International Relations Theory in China, progress through debates', *International Relations of the Asia-Pacific* jaargang 11, nummer 2 (2011) 231-257, 231.

enkele instituten waar men zich met internationale betrekkingen bezig hield.¹³ Deze instituten concentreerden zich bovendien voornamelijk op strategie en het buitenlands beleid van de politieke leiders.¹⁴ De instituten waren allen gelieerd aan de overheid en werden naast de ontwikkeling van strategie hoofdzakelijk gebruikt voor inlichtingen.¹⁵

In het denken over internationale betrekkingen ging men voornamelijk uit van het leninisme. China zag zichzelf als een staat van het proletariaat en in strijd met het kapitalisme en imperialisme. Volgens Lenin was er sprake van een tijdperk van oorlog en revolutie. Alleen een revolutie van het proletariaat zou het gevaar van een imperialistische oorlog kunnen elimineren.¹⁶

Er werd van uitgegaan dat de belangen van een staat samenvielen met de belangen van de heersende klasse. Landen waar de bourgeoisie heerste, streefden hun economische belangen in het buitenland na ten behoeve van de bourgeoisie in het eigen land. China, als staat waar het proletariaat heerste, streefde de belangen van het proletariaat over de hele wereld na.¹⁷

Aan het kleine beetje internationale betrekkingen dat opgebouwd was kwam met de Culturele Revolutie (1966-1976) een einde. Instituten werden gesloten en onderzoekers werden voor heropvoeding naar het platteland gestuurd.¹⁸ Pas aan het eind van de jaren zeventig begon er opnieuw discussie en debat te ontstaan en kwam internationale betrekkingen als academische discipline echt op. De grootste sprong is gemaakt aan het begin van de jaren tachtig.¹⁹

Hervormingen in de jaren tachtig

Aan het eind van de jaren zeventig, 1978 om precies te zijn, werd besloten dat economische ontwikkeling de prioriteit van China en van de Chinese Communistische Partij (CCP) zou zijn. Deze economische ontwikkeling werd wel omschreven als ‘socialistische modernisering’. Het besluit betekende dat de klassenstrijd tegen de bourgeoisie en het kapitalisme niet langer het

---

¹³ Shambaugh, ‘International Relations studies in China: history, trends, and prospects’, 341.

¹⁴ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 233.

¹⁵ Shambaugh, ‘International Relations studies in China: history, trends, and prospects’, 341.

¹⁶ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 234-235.

¹⁷ Ibidem, 238.

¹⁸ Shambaugh, ‘International Relations studies in China: history, trends, and prospects’, 341.

¹⁹ Sheng Ding, ‘Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: a new look at China’s rise to the status quo power’, *Journal of Contemporary China* 19:64 (2010) 255-272 263.

belangrijkste doel was van China: een fundamentele omslag ten opzichte van de periode ervoor.²⁰ China werd vanaf dit moment minder ideologisch en meer nationaal georiënteerd.²¹

De belangrijkste vraag die men trachtte te beantwoorden, was of het toenmalige tijdperk het best gekarakteriseerd kon worden als een tijdperk van oorlog of een tijdperk van vrede. Het was hierbij niet gemakkelijk tegen het heersende idee in te gaan. Het heersende idee, dat er sprake was van een tijdperk van oorlog en revolutie, kwam immers van niemand minder dan Lenin en was het politiek correcte standpunt.²² Meer hervormingsgezinden stelden dat ook het marxisme en leninisme zich mee moesten ontwikkelen met de internationale politiek en economie. Er was volgens hen inmiddels sprake van een tijdperk van ‘vrede en ontwikkeling’.²³

Hoewel het in een discussie als deze moeilijk is een winnaar aan te wijzen is het duidelijk dat de hervormingsgezinden, die stelden dat er niet langer sprake was van Lenins tijdperk van oorlog en revolutie, de bovenhand voerden in het uiteindelijke beleid. Tijdens het dertiende partijcongres werd gesteld dat vrede en ontwikkeling dominant waren in het huidige tijdperk. Dit betekende dat China zich kon gaan openen naar de buitenwereld en de internationale gemeenschap.²⁴

Qin omschrijft deze periode als ‘pre-theory’: er was nog steeds niet echt sprake van onderzoek gebaseerd op theorie of theoretisch denken.²⁵ Al valt daar natuurlijk tegenin te brengen dat ook het marxisme en leninisme theorieën zijn.

Begin jaren tachtig kwamen er meerdere artikelen uit die zich uitspraken voor een echt Chinese variant van internationale betrekkingen. Het was echter ook in deze periode dat de eerste Westerse teksten met betrekking tot internationale betrekkingen vertaald werden naar het Chinees.²⁶ Dat was mede te danken aan Amerikaanse filantropische organisaties als *The Ford Foundation*, maar ook aan de Amerikaanse regering, die een organisatie oprichtte die zich *The Committee on International Relations Studies with the People's Republic of China* noemde. Deze en andere

---

²⁰ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 235.

²¹ Ibidem, 233.

²² Ibidem, 236.

²³ Qin Yaqing, ‘Development of International Relations Theory in China’, *International studies* (2009) 185-201, 187.

²⁴ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 237.

²⁵ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China’, 187.

²⁶ Sheng, ‘Analysing Rising Power from a Soft Power Perspective’, 263.

organisaties hielden zich bezig met vertalingen, maar boden ook beurzen aan waarmee Chinese studenten internationale betrekkingen in Amerika konden studeren.²⁷

De eerste substantiële golf van vertalingen van Westerse klassiekers op het gebied van de internationale betrekkingen vond plaats aan het begin van de jaren negentig. Deze viel samen met de periode waarin Chinese studenten die in Amerika hadden gestudeerd terugkeerden naar China en zich daar in de academische wereld gingen begeven.²⁸

Westerse klassiekers en nationaal belang in de jaren negentig

Binnen die eerste golf van vertaalde Westerse klassiekers voerde het realisme de bovenhand. Het realisme was ook de stroming die het orthodoxe denken in China uitdaagde. Qin omschrijft deze periode als ‘initial theory learning’.

Waar nationaal belang eerder gelijk werd gesteld aan het belang van de heersende klasse, werd er steeds meer door een realistische bril gekeken naar nationaal belang. Dat werd door de Chinese realisten niet langer ideologisch gedefinieerd. Nationaal belang werd niet gelijkgesteld aan het belang van de heersende klasse; het was het belang van de natiestaat. Dat belang werd geacht gedeeld te worden door allen in het land en omvatte onderwerpen als veiligheid en economische, culturele en politieke belangen. Dat nationaal belang zou bovendien de belangrijkste drijfveer achter het handelen van een land moeten zijn.

De precieze definitie van nationaal belang en het specifieke nationale belang van China was in deze periode het meest besproken onderwerp in de academische wereld van de internationale betrekkingen. Het concept nationaal belang is echter niet alleen terug te vinden in de wetenschappelijke literatuur uit deze periode. Het duikt sindsdien ook regelmatig op in het beleid en in officiële documenten van China.²⁹

Qin stelt dat deze ontwikkeling voor een deel te danken is aan het academische debat dat gevoerd werd en waarin in eerste instantie gesteld werd dat het tijdperk gekarakteriseerd moest worden als een van vrede en ontwikkeling. In een tijdperk van vrede en ontwikkeling is China geen onderdeel van de zijde van het proletariaat in een voortdurende strijd, maar een gewone natiestaat in het internationale systeem. Gewone staten in het internationale systeem streven hun eigen nationale belangen na.³⁰

---

²⁷ Shambough, ‘International Relations studies in China: history, trends, and prospects’, 343.

²⁸ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 238.

²⁹ Ibidem, 239.

³⁰ Ibidem, 240.

Halverwege de jaren negentig kreeg het realisme in China concurrentie van het liberalisme. Hoewel de visies van de beiden stromingen duidelijk anders waren, waren zij in de Chinese context niet direct tegenstrijdig. Ze vulden elkaar eerder aan. Zo kon China het eigen nationale belang nastreven, de eigen harde macht versterken en tegelijkertijd internationale samenwerking nastreven. Dat laatste is waar de liberalen voor pleitten.³¹

Het liberalisme werd als snel de belangrijkste tegenhanger van het realisme. Onder het liberalisme was neoliberal institutionalisme het meest invloedrijk. Er werden in de gehele jaren negentig meer liberale teksten in vijf van de belangrijkste wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd dan teksten met een realistische inslag. Het liberalisme kende kortom een hele snelle opkomst.³²

De liberalen spraken zich ook uit voor nationaal belang, maar verschilden met de realisten van mening over wat dit belang precies was en hoe het het best nagestreefd zou kunnen worden. Realisten legden de nadruk op harde macht en traditionele veiligheid - belangen die bijvoorbeeld door een sterk leger behartigd kunnen worden. Een sterke economie zou van belang zijn om een sterk leger op te kunnen bouwen. Een sterk leger staat hierbij gelijk aan meer macht, die op zijn beurt weer belangrijk zou zijn om een brug te slaan en het machtsverschil tussen China en de Verenigde Staten te verkleinen.³³

De liberale kritiek hierop was dat deze manier van denken internationale conflicten zou kunnen aanwakkeren - iets wat niet in het voordeel van China zou zijn. Met het eindigen van de Koude Oorlog werd internationale veiligheid belangrijker voor de nationale veiligheid. De dreiging tegenover China zelf nam af, waardoor veiligheid in de rest van de wereld belangrijker werd voor de veiligheid van China en dus voor het nationaal belang van China. Hierbij valt te denken aan internationale problemen als drugshandel, milieuschade, vluchtelingen en terrorisme. China zou nooit in staat zijn deze problemen eigenhandig op te lossen. Daar was internationale samenwerking voor nodig. Bovendien zou integratie in de bestaande internationale structuren de meest kostenefficiënte manier zijn om de economische groei te bevorderen.³⁴

---

³¹ Qin, 'Development of International Relations Theory in China', 189.

³² Qin, 'Development of International Relations Theory in China: progress through debates', 240.

³³ Ibidem, 242.

³⁴ Ibidem.

Het constructivisme en een vreedzame opkomst

Aan het begin van het nieuwe millennium kwam naast het realisme en het liberalisme het constructivisme als derde belangrijke stroming op in China. Het belangrijkste debat dat in deze periode gevoerd werd - en dat nog steeds gevoerd wordt - betreft de mogelijkheid van een vreedzame opkomst van China.

Al aan het eind van de jaren negentig was steeds vaker te lezen dat China de belangrijkste concurrent zou worden van de huidige hegemoon: de Verenigde Staten. Deze verschuiving van macht betekent dat er ook een verschuiving plaatsvindt in de internationale pikorde van staten. Dergelijke verschuivingen zijn in het verleden veelal gepaard gegaan met geweld. Het realisme stelt dat dit vrijwel onvermijdelijk is. Een land dat macht vergaart zal het internationale systeem verstoren en een bedreiging vormen voor de hegemoon. De hegemoon zal zijn positie bovendien willen beschermen en preventief oorlog kunnen gaan voeren tegen de opkomende macht.³⁵

In reactie op de retoriek waarin gesproken wordt van 'het Chinese gevaar' sprak een belangrijke Chinese politiek denker in 2003 van de 'peaceful rise', ook wel vreedzame opkomst, als het alternatieve pad dat China zou volgen. Deze speech luidde de start van de discussie over de vreedzame opkomst in. Realisten beargumenteerden dat een echt vreedzame opkomst, zonder geweld, niet meer dan ijdele hoop is, terwijl liberalen stelden dat het wel degelijk mogelijk is. Het kan volgens hen omdat internationale organisaties internationale samenwerking faciliteren en internationale samenwerking de kans op een geweldadige opkomst verkleint. Internationale organisaties begrenzen bovendien het gedrag van hun leden en zorgen zo voor meer vreedzame aanpassingen.³⁶

Met de opkomst van het constructivisme kwam ook de constructivistische benadering op de mogelijkheid van een vreedzame Chinese opkomst. Die benadering legt nog meer dan de liberale de nadruk op Chinees lidmaatschap van de internationale gemeenschap. Qin, die zichzelf duidelijk een constructivist beschouwt, stelt dat China niet alleen materieel heeft kunnen profiteren van de opening van het land en de integratie in de internationale gemeenschap. Het accepteren van internationale normen en deelname aan internationale instituties beschouwt Qin als een ander belangrijk voordeel dat China te danken heeft aan diens integratie in de internationale gemeenschap. Hij weidt echter niet uit over het waarom. Waarom is het accepteren van internationale normen en deelname aan internationale instituties op zichzelf een voordeel voor China? Kent neemt bijvoorbeeld een meer realistisch standpunt in en ziet de deelname aan

---

³⁵ Sheng, 'Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power', 255-257.

³⁶ Qin, 'Development of International Relations Theory in China: progress through debates', 246-247.

internationale organisaties juist als een uitdaging voor staten. Internationale organisaties bevestigen en beperken de soevereiniteit. De voor- en nadelen hiervan moeten door deelnemende staten zorgvuldig tegen elkaar afgewogen worden.³⁷

Waar Qin wel verder over uitweidt, is de reden dat deze integratie de kans op een gewelddadige opkomst verkleint. Hij stelt dat hoe meer een land zich met de internationale gemeenschap identificeert, hoe coöperatiever het zich zal opstellen. Bovendien zal het land de veiligheid van een ander minder als bedreiging voor de eigen veiligheid zien en zal het andersom de eigen veiligheid niet ten koste van een andermans veiligheid nastreven. Uiteindelijk zal volgens Qin de mogelijkheid van een vreedzame opkomst afhangen van de identiteit van China als verantwoordelijk lid van de internationale gemeenschap.³⁸ Als het gaat om de identiteit van China komt de term ‘verantwoordelijke wereldmacht’ keer op keer terug.

Chinese theorieën in de toekomst

Het realisme, liberalisme en constructivisme zijn de drie belangrijkste stromingen in China en alle drie Westerse theorieën. Van Chinese theorieën is nog geen sprake. Deze drie Westerse theorieën worden bijvoorbeeld gebruikt om oude Chinese denkers te classificeren. Dat wordt niet alleen gedaan door Chinezen, maar bijvoorbeeld ook door Henry Kissinger in zijn boek *On China*. Het wordt echter steeds duidelijker dat deze theorieën het handelen van China, maar ook dat van andere Aziatische staten, niet altijd kunnen verklaren.³⁹

Al sinds halverwege de jaren negentig is men het er over eens dat de ontwikkeling van Chinese theorieën wenselijk is. Op dit moment concentreert de discussie zich met name op de vraag hoe dit precies moet gebeuren. Dat de discussie op dit punt aanbeld is, betekent volgens Qin dat een echte Chinese theorie niet lang meer op zich zal laten wachten. De eerste stappen zijn immers gezet. Opvallend is overigens dat een van de belangrijke kanshebbers die Qin noemt niet in handen is van Chinese politicologen of specialisten op het gebied van internationale betrekkingen, maar filosofen. Het zijn met name filosofen die zich op dit moment bezighouden met het toepassen van het confusische concept van harmonie op het wereldbeeld en daarmee stappen zetten in de richting van Chinese theorieën op het gebied van de internationale betrekkingen.⁴⁰

---

³⁷ Anne Kent, ‘China’s International Socialization: The Role of International Organizations’, *Global Governance* 8 (2002), 343-364 364.

³⁸ Qin, ‘Development of International Relations Theory in China: progress through debates’, 447-448.

³⁹ Ibidem, 450 en Henry Kissinger, *On China* (Londen 2011) 22.

⁴⁰ Ibidem, 452.

De manier waarop China de wereld om zich heen beschouwt en hoe het zichzelf ziet als speler in de wereld is zoals gezegd van belang voor het interpreteren van het internationale handelen van China. De discussies die gevoerd zijn en worden in de wetenschappelijke tijdschriften, op de universiteiten en andere instituten hebben aan de vorming van het huidige Chinese wereldbeeld bijgedragen.

Een staat die zich vereenzelvigd met het proletariaat wereldwijd, en zijn belangen gelijkstelt aan dit proletariaat, is een heel andere staat dan een die het nationaal belang voorop stelt. China heeft zich ontwikkeld van revolutionaire staat naar een staat die niet anders dan anderen de eigen belangen nastreeft.

De vraag blijft echter hoe China deze belangen definieert. Ziet het de eigen belangen zoals realisten dat doen, dan zet het in op harde macht en zal het op een harde manier meer macht proberen te verkrijgen. Ziet het de eigen belangen meer vanuit een liberaal standpunt, dan zal China zich veel meer richten op internationale samenwerking. Dit laatste geldt ook wanneer de eigen belangen vanuit een constructivistisch standpunt bekeken worden.

In de academische wereld zijn deze drie verschillende visies op internationale betrekkingen nu ongeveer in evenwicht. Wanneer dit doorgetrokken wordt naar het daadwerkelijke politieke handelen van China, zou dat betekenen dat China waarschijnlijk op meerdere paarden tegelijkertijd wedt. Of dat China wellicht minder bewust die keuze maakt, maar in het handelen simpelweg door verschillende visies beïnvloed wordt. Ook in een land met één partij kunnen verschillende ideeën om voorrang strijden.

Hoe het academisch debat terug te zien is in het daadwerkelijke beleid van China zal in het volgende hoofdstuk aan bod komen.

3. Het buitenlands beleid van China

Om te weten hoe het buitenlands beleid van China geïnterpreteerd moet worden is het noodzakelijk eerst te weten wat dat buitenlands beleid eigenlijk inhoudt. Het buitenlands beleid van China omvat meer dan hier te beschrijven en analyseren valt. China is immers een groot land en het buitenlands beleid bestrijkt een groot deel van de wereld. De belangrijkste onderdelen van het beleid zullen daarom in dit hoofdstuk centraal staan en tegen het licht van de academische ontwikkelingen (beschreven in het vorige hoofdstuk) gehouden worden. Te beginnen met de ‘Five Principles of Peaceful Coexistence’, vijf principes in het buitenlands beleid die al uit de jaren vijftig stammen maar nog steeds regelmatig aangehaald worden. Een ander belangrijk thema in het buitenlands beleid van China is ‘Groot China’. Deze term wordt voor verschillende zaken gebruikt en heeft in een economische context vaak een andere betekenis dan in een politieke. Hier zal de term gebruikt worden in de politieke context, waar hij inhoudt dat het een van de beleidsdoelen van China is om het Chinese rijk bij elkaar te houden. Binnen dit rijk vallen bijvoorbeeld ook het betwiste Tibet en Taiwan.⁴¹ Hierna zal de positie van China in de VN kort aan bod komen. China is een belangrijke speler in de VN en hecht veel waarde aan de organisatie - iets wat niet altijd zo geweest is.

De gebeurtenissen op het Tainanmenplein (of het Plein van de Hemelse Vrede) in 1989 zijn van grote invloed geweest op de buitenlandse betrekkingen van China. Vanwege deze grote invloed wordt de opstand vaak aangehaald als referentiepunt wanneer gesproken wordt over ontwikkelingen in het buitenlands beleid van China, maar ook China in het algemeen. De beelden gingen de wereld over en China's optreden werd scherp veroordeeld. Het kreeg hier te maken met een veranderende norm. Mensenrechten werden steeds belangrijker en ook China moest daar aan geloven. Dat zal vaker voor gaan komen. China wil immers erg graag gezien worden als een verantwoordelijke wereldmacht.

The Five Principles of Peaceful Coexistence

China's ‘Five Principles of Peaceful Coexistence’ zijn al in de jaren vijftig tot stand gekomen en worden door de Chinezen nog steeds geroemd om hun belang. Het zijn de eerste belangrijke principes die het buitenlands beleid van de Volksrepubliek China moeten omvatten. De principes zijn: (1) niet-inmenging, (2) respect voor territoriale integriteit en soevereiniteit, (3) wederzijds onthouden van agressie, (4) gelijkheid en wederzijds profijt en (5) vreedzaam samenleven met

---

⁴¹ Roy, *China's Foreign Relations*, 43.

andere landen, ongeacht het politieke systeem. De nadruk die hierbij gelegd wordt op soevereiniteit en niet-inmenging is te verklaren door de anderhalve eeuw die aan de formulering van de 'Five Principles' voorafging. Deze periode wordt door Chinese historici wel aangeduid als de 150 jaar van invasie, vernedering en verlies van soevereiniteit.⁴² Voor de Opiumoorlog zag China internationale betrekkingen en diplomatie voornamelijk als erkenning van China's positie als het centrum van de wereld. In de negentiende eeuw kreeg China's zelfbeeld een flinke klap. De nieuwe realiteit was niet verenigbaar met de oude identiteit.⁴³

China vierde in 2004 het vijftigjarig bestaan van de 'Five Principles'. Wen Jiabao, de premier van China, sprak de genodigden bij deze gelegenheid toe. Hij sprak toen zijn waardering uit voor de principes en voor voormalig premier Zhou Enlai die ze samen met de toenmalige leiders van India en Burma formuleerde. In zijn speech stelde hij dat de formulering van de principes historisch onvermijdelijk was in het licht van de dekolonisatie. Om zich te kunnen ontwikkelen moesten de nieuw ontstane landen beschermd worden tegen hun voormalige overheersers en andere grootmachten.⁴⁴

In de periode waarin de principes ontwikkeld werden was China niet erg actief op het internationale toneel. Het was erg gesloten. Verder was, zoals in het vorige hoofdstuk te lezen is, het leninisme de belangrijkste doctrine in het buitenlands beleid - een doctrine die duidelijk anti-imperialistisch is. Afgaand op de speech van Wen Jiabao zijn ook de 'Five Principles' anti-imperialistisch bedoeld en kon het navolgen ervan nieuwe landen beschermen.

Wat opvalt is dat de principes duidelijk stellen dat er vreedzaam samengeleefd dient te worden met andere landen, ongeacht het politieke systeem. Uitgaand van Lenins klassenstrijd en de periode van oorlog die hij hieraan verbindt is het politieke systeem van een land juist van groot belang. Bovendien gaat het leninisme niet zozeer uit van banden tussen verschillende landen als wel van klassenverbondenheid. 'Proletariërs aller landen, verenigt u!'⁴⁵ Het feit dat ook internationaal uitgegaan wordt van klassen en dus niet zozeer van landen, maakt de doctrine bovendien moeilijk

---

⁴² International Crisis Group, 'China's Growing Role in UN Peacekeeping', 4.

⁴³ Kissinger, *On China*, 57.

⁴⁴ Wen Jiabao, 'Carrying Forward the Five Principles of Peaceful Coexistence in the Promotion of Peace and Development' (versie 28 juni 2004), <http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/seminaronfiveprinciples/t140777.htm> (15 april 2011).

⁴⁵ Karl Marx, *Manifest der Kommunistischen Partei* (Londen 1848).

bruikbaar in internationale betrekkingen.⁴⁶ Het is dus wellicht niet verwonderlijk dat men zich niet altijd even strikt aan het leninisme hield als het om internationale betrekkingen ging.

Het Tiananmenplein

De opstand op het Tiananmenplein is al een aantal keer naar voren gekomen als een belangrijk moment in het recente verleden van China. De gebeurtenissen zijn van grote invloed geweest binnen China zelf, maar ook op China's relaties met andere landen.

Het Westen kreeg China in 1989 in het vizier als belangrijk land na het neerslaan van de demonstraties op het Tiananmenplein.⁴⁷ Op 4 juni 1989 reden tanks het met demonstranten gevulde Tiananmenplein in Beijing op. Een man, gekleed in een pak en met een paar tasjes in zijn hand, stelde zich voor de tanks op. In al zijn kwetsbaarheid was hij onverzettelijk tegenover de tanks. De beelden gingen de wereld over. Wat er daarna met de man gebeurde, is niet bekend.⁴⁸

Het bloedige neerslaan van de demonstratie op het plein had zoals gezegd grote gevolgen voor China en zijn relatie met de rest van de wereld. Het maakte een einde aan de periode waarin China de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten tegen elkaar uitspeelde. China werd na het bloedige neerslaan van de protesten bovendien internationaal onder druk gezet en kreeg te maken met sancties wegens schendingen van mensenrechten. Vanaf dat moment werd er ieder jaar een rapport uitgebracht over mensenrechten in China en gepresenteerd aan de mensenrechtencommissie van de VN. Mensenrechten werden steeds belangrijker en ook China moest daar aan geloven.⁴⁹

Binnen de Communistische Partij van China (CCP) gingen conservatievere winden waaien. Als gevolg daarvan stond China vijandiger tegenover het Westen. De partij en de staatsmedia benadrukten dat 'vijanden van China' een belangrijke rol hadden gespeeld in de protesten op het Tiananmenplein. De protesten zouden volgens hen het doel hebben gehad de partij omver te werpen en zo chaos te creëren. Van deze chaos zou dan geprofiteerd kunnen worden door de 'vijanden van China'.⁵⁰ Hier schemert doorheen dat het nationaal belang sterk gekoppeld wordt aan het belang van de heersende elite: de partij. Dit doet denken aan de tijd waarin het leninisme hoogtij vierde in

---

⁴⁶ Bernard S. Morris, 'Marxism-Leninism and Theory of International Relations', *The Journal of Politics* Jaargang 43 nummer 4 (1981), 1282-1283 1282.

⁴⁷ Denny Roy, *China's Foreign Relations* (Londen 1998), 34.

⁴⁸ Associated Press, '20 Years After Tiananmen, Tank-man Still Mystery' (versie 3 juni 2009), <http://www.youtube.com/watch?v=uienD7g2ye0> (4 april 2011).

⁴⁹ Jing Chen, 'Explaining the Change in China's Attitude toward UN Peacekeeping: a norm change perspective', *Journal of Contemporary China* 18 (januari 2009), 157-173 159.

⁵⁰ Roy, *China's Foreign Relations*, 34.

China. Ook in het leninisme wordt nationaal belang gekoppeld aan het belang van zij die aan de macht zijn, zij het dat hierbij grensoverschrijdende verbanden werden gelegd tussen arbeiders en de bourgeoisie.

China was na de protesten op het Tiananmenplein erg beducht op de eigen soevereiniteit. Het wilde zich beschermen tegen invloeden van buitenaf. Al snel werd echter ook geprobeerd de banden met het buitenland te herstellen.⁵¹ Al in 1992 vond er een ontmoeting plaats tussen de toenmalige president van de Verenigde Staten, George Bush, en de toenmalige premier van China, Li Peng. Een ontmoeting waarbij de Amerikaanse pers zich overigens nog wel af vroeg of ze in het licht van de gebeurtenissen op het Tiananmenplein wel zo verstandig was.⁵² Vanuit de Amerikaanse regering werd er echter vooral pragmatisch gedacht over sancties en het internationaal isoleren van China. Men vroeg zich af of de kosten wel op zouden wegen tegen de geringe baten die ervan werden verwacht.⁵³

Groot China

Net als nieuw ontstane landen heeft China geprobeerd zich te beschermen tegen invloeden van buitenaf, met als bekendste voorbeeld de Chinese muur. Interne onrust is echter minstens zo bedreigend voor het grote China. Het is een land met 55 minderheidsgroepen die samen zo'n 8 procent van de Chinese bevolking vormen. De verschillende minderheden zijn niet gelijkmatig over het land verdeeld.⁵⁴ In een provincie zoals Xinjiang vormen de Oeigoeren een zeer grote groep; groter dan die van de etnische Chinezen.⁵⁵ In provincies als Xinjiang wordt gevreesd voor separatisme, iets wat zijn weerslag heeft op zowel het binnenlands als buitenlands beleid van China. Er zijn meer provincies als Xinjiang en veel van hen bevinden zich aan de grenzen van het land.⁵⁶

Een grotere rol in het buitenlands beleid van China is weggelegd voor Tibet en Taiwan. Allereerst hangt het er vanaf of je Tibet en Taiwan als onderdeel van China beschouwt. Zo niet, dan is al het Chinese beleid hier buitenlands beleid. Over deze onderwerpen zijn vele boeken geschreven en zullen nog vele boeken geschreven worden. Het gaat hier om het verkrijgen van

---

⁵¹ Ibidem, 35.

⁵² Jim Manter, 'Official Dilemma: Should Bush Meet China's Lee? : Politics: A get-together at next weeks U.N. summit could give ammunition to the President's foes' *Los Angeles Times*, 25 januari 1992.

⁵³ Kissinger, *On China*, 412.

⁵⁴ Roy, *China's Foreign Relations*, 44.

⁵⁵ Floris van Straaten, 'China raakt slaags met Oeigoeren' *NRC Handelsblad* 1 augustus 2011, 10.

⁵⁶ Roy, *China's Foreign Relations*, 45.

inzicht in het Chinese buitenlands beleid. We zullen hier dus over de Chinese schouder meekijken. Voor China geldt dat zowel Tibet als Taiwan onderdeel zijn van het Chinese rijk. Betwiste onderdelen.

Tibet is een interne aangelegenheid met flinke gevolgen voor de internationale betrekkingen. Er zijn geopolitieke redenen om vast te willen houden aan Tibet, zoals de grondstoffen en de buffer die het vormt tussen China en India. De belangrijkste reden is echter dat het wordt gezien als een intrinsiek onderdeel van China. Bovendien zou het verlies van Tibet kunnen betekenen dat meer provincies zich zouden willen afscheiden.⁵⁷ Het bijeenhouden van het grote China is niet makkelijk, maar wordt als zeer belangrijk ervaren.

Ook andere landen zijn zich daar bewust van. Zo uitten recent alle Nederlandse politieke partijen hun zorgen over de mensenrechtensituatie in Tibet. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, Uri Rosenthal, verklaarde hierop de situatie via de Europese Unie bij China aan te willen kaarten, maar merkte in één adem ook op dat de Chinese territoriale integriteit niet ter discussie staat. Bovendien is het volgens hem zaak de Nederlandse handelsbelangen niet te schaden.⁵⁸ Men is zich dus ook in Nederland terdege bewust van de gevoeligheid van een kwestie als Tibet en speelt kritiek op China het liefst via de Europese Unie.

Overigens streven de Tibetanen bij monde van de Dalai Lama niet langer naar afscheiding van China, maar naar vergaande autonomie en religieuze vrijheid. Dit streven is de afgelopen periode dringender geworden. Vanaf 2009 hebben twaalf Tibetaanse monniken zichzelf in brand gestoken vanwege de verre gaande religieuze en culturele beperkingen. De verwijzing naar de Vietnamese monnik die zich in 1966 in brand stak, ligt voor de hand.⁵⁹

Taiwan wordt wel gezien als China's meest prangende kwestie. Wanneer China diplomatieke betrekkingen met een land wil, zal dit land eerst de banden met Taiwan moeten verbreken. Verder zal het China als geheel, dus inclusief Taiwan en andere betwiste gebieden, moeten accepteren. Dit heeft overigens niet alleen zijn weerslag op de diplomatieke betrekkingen van China en andere landen. China heeft in de VN bijvoorbeeld meerdere malen tegen vredesoperaties in landen die betrekkingen onderhielden met Taiwan gestemd. Overigens geldt het omgekeerde ook. Er is wel opgemerkt dat Chinese deelname aan dergelijke missies bedoeld is om goede banden te smeden met

---

⁵⁷ Roy, *China's Foreign Relations*, 46.

⁵⁸ International Campaign for Tibet, 'Brede steun voor Tibet in de Tweede Kamer. Minister Rosenthal belooft Tibetkwestie bij EU aan te zwengelen' (versie: 18 november 2011), <http://savetibet.nl/component/content/article/1-press-highlights/397-brede-steun-voor-tibet-in-de-tweede-kamer-minister-rosenthal-belooft-tibetkwestie-bij-eu-aan-te-zwengelen-> (17 januari 2012).

⁵⁹ Tsering Woesser, 'Tibet brandt' (versie: 18 januari 2012), <http://www.nrc.nl/china/2012/01/18/tibet-brandt/> (18 januari 2012).

de post-conflict-regimes. Op deze manier gaan deze landen banden aan met China en niet met Taiwan en heeft Taiwan ‘minder ruimte om te ademen’.⁶⁰

Waar de problemen in Tibet de afgelopen periode lijken te zijn toegenomen, is de verhouding tussen Taiwan en de Volksrepubliek China iets aan de beterende hand. Sinds het aantreden van Ma Ying-jeou als president van Taiwan zijn met name de handelsrelaties verbeterd.⁶¹ Ma Ying-jeou wordt wel gezien als een pro-Chinese president. In de eerste maanden van zijn presidentschap ging de toenadering tot het vasteland sneller en verder dan ooit te voren.⁶²

China in de VN

In 1971 nam (de Volksrepubliek) China de Chinese zetel in de VN-Veiligheidsraad over van Taiwan (de Republiek China). China stond op dit moment zeer negatief tegenover de VN, dat het beschouwde als een instrument van de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie om hun invloedssferen uit te bereiden. Bij het aanstellen van een speciaal comité voor vredesoperaties werd in een reactie zelfs gesteld dat dit een poging van de Verenigde Staten was om de VN te veranderen in een door de VS geleid hoofdkwartier. Dit hoofdkwartier zou bedoeld zijn om alle revolutionaire strijd de kop in te drukken.⁶³

China voelde zich ideologisch verwant aan de landen in de Derde Wereld. Het zag zich zelfs als verdediger van nationalistische bewegingen die zich hier ontvouwden. Bovendien had China zijn zetel in de VN te danken aan veel derdewereldlanden.

China's houding ten opzichte van de VN is flink veranderd. Deze verandering is bijvoorbeeld te zien in hoe het tegenover vredesoperaties van de VN staat. In de jaren zeventig hield China stevig vast aan de principes van soevereiniteit en niet-inmenging. In de jaren tachtig vond de eerste omslag plaats. China nam voor het eerst deel aan een stemming en stemde voor. In de jaren negentig kwamen niet-traditionele vredesmissies op, waarbij sprake was van inmenging en de schending van soevereiniteit. China bracht hier niet alleen zijn stem uit, maar nam ook deel aan de missies. In de jaren nul werd deze deelname opgeschroefd.

Hiervoor zijn verschillende argumenten. Een hiervan is een verandering in de internationale norm en de behoefte van China gezien te worden als verantwoordelijke wereldmacht. Deze

---

⁶⁰ International Crisis Group, ‘China’s Growing Role in UN Peacekeeping’, 17-18

⁶¹ ANP, ‘Chinese bedrijven weten Taiwan te vinden’ (versie 21 januari 2012), <http://www.nu.nl/economie/2720595/chinese-bedrijven-weten-taiwan-vinden.html> (21 januari 2012).

⁶² Time, ‘Talking to Taiwan’s new president’ (versie 11 augustus 2008), <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1831748,00.html?xid=rss-topstories> (21 januari 2012).

⁶³ International Crisis Group, ‘China’s Growing Role in UN Peacekeeping’, 3.

behoefte zal later nog aan bod komen. Andere argumenten zijn de mogelijkheid die deelname China biedt om te tonen dat van het grote leger geen dreiging hoeft uit te gaan. Verder kan ook het discours waarin gesproken wordt van ‘het Chinese gevaar’ tegen worden gegaan. De International Crisis Group stelt in haar rapport dat de motivatie van China om deel te nemen divers is. Het gaat van multilateralisme naar het opbouwen van het imago. Ook meer traditionele motieven als het isoleren van Taiwan en het veiligstellen van de eigen investeringen spelen een rol.⁶⁴ Het deelnemen aan internationale organisaties geldt als een goede manier om de internationale belangen te behartigen en de invloed in het buitenland uit te bereiden. China is bovendien gebaat bij een vreedzame wereld voor zijn economische groei.⁶⁵ En economische groei is in het belang van China; daar zijn zowel realisten als liberalen het over eens.

In 1998 kwam China met het ‘New Security Concept’ waarin de nadruk lag op veiligheid door samenwerking in internationale betrekkingen, het oplossen van geschillen door middel van dialoog en verbetering van de economische betrekkingen. Precies de zaken die liberalen in de wetenschappelijke tijdschriften van China in deze periode bepleitten. De eigen veiligheid stond niet langer gelijk aan de onveiligheid van anderen.

In het verlengde van het ‘New Security Concept’ ligt het huidige beleid dat stamt uit 2003. Dit beleid was in eerste instantie bekend als ‘peaceful rise’ en later als ‘peaceful development’. Hierbij gaat men ervan uit dat goede betrekkingen met andere landen de macht van China zal doen toenemen.⁶⁶ Ook hierin is de invloed van het liberalisme terug te zien.

Soft power en imago

Het werk van Nye, de geestelijk vader van *soft power*, wordt gezien als behorend tot de kern van het neoliberale institutionalisme,⁶⁷ de meest invloedrijke stroming van het liberalisme in China. De concepten van Nye zijn dus in ieder geval van invloed op de academische wereld in China.

Het concept soft power krijgt steeds meer aandacht op het internationale toneel. Het is echter geen ‘one size, fits all’-concept. Yee-Kuang Heng stelt dat er in de praktijk varianten op ontstaan. Zo beschrijft hij soft power met een Chinese draai, maar ook soft power met een Japanse

---

⁶⁴ Ibidem, 11.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ International Crisis Group, ‘China’s Growing Role in UN Peacekeeping’, 11.

⁶⁷ Sheng, ‘Analysing Rising Power from the Perspective of Soft Power’, 259.

draai.⁶⁸ Voordat een Chinese variant van soft power aan bod komt, is het goed te weten wat Nye precies bedoelt met de term. Nye omschrijft soft power als volgt:

Everyone is familiar with hard power. We know that military and economic might often get others to change their position. Hard power can rest on inducements ("carrots") or threats ("sticks"). But sometimes you can get the outcomes you want without tangible threats or payoffs. The indirect way to get what you want has sometimes been called "the second face of power." A country may obtain the outcomes it wants in world politics because other countries admire its values, emulate its example, aspire to its level of prosperity and openness. This soft power—getting others to want the outcomes that you want—co-opts people rather than coerces them.⁶⁹

Nye richt zich hierbij op factoren als cultuur, ideologie, instituten, technologie en educatie. Hij acht de meer traditionele manier om macht te definiëren door enkel naar *hard power* te kijken niet langer geldig in de huidige geglobaliseerde en informatiedichte wereld. Juist als het gaat om het bereiken van de status van een wereldmacht zijn politieke waarden, het buitenlands beleid en culturele aantrekkelijkheid steeds belangrijker, volgens Nye.⁷⁰

Nye's schrijven over soft power werd buitengewoon snel vertaald naar het Chinees. Het duurde echter nog enkele jaren voordat het werd opgepikt door Chinese politieke leiders. Na de opstand die culmineerde in de protesten op het Tiananmenplein werden Westerse invloeden niet gewaardeerd. Zo behoorde ook soft power tot de categorie bourgeois-politieke ideeën.⁷¹

Halverwege de jaren negentig was het grootste effect van het neerslaan van de opstand echter weggeëbd en raakte het neoliberal institutionalisme in zwang in China. Sindsdien is soft power uitgegroeid tot een algemeen geaccepteerd concept. Chinese klassiekers worden geduid aan de hand van soft power en het concept is terug te vinden in bijvoorbeeld de speeches van Hu Jintao. Heel verwonderlijk is dat niet: als het gaat om hard power dan loopt China flink achter op de

---

⁶⁸ Yee-Kuang Heng, 'Mirror, mirror on the wall, who is the softest of them all? Evaluating Japanese and Chinese strategies in the 'soft' power competition era', *International Relations of the Asia-Pacific* 10 (2010) 275-304 275.

⁶⁹ Joseph Nye, 'The Benefits of Soft Power' (2 augustus 2004), <http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html> (21 januari 2012).

⁷⁰ Sheng, 'Analysing Rising Power from the Perspective of Soft Power', 261.

⁷¹ Ibidem, 264.

belangrijkste wereldmacht, de Verenigde Staten.⁷² China heeft het grootste staande leger ter wereld, er wordt 2,1 procent van het bruto nationaal product aan defensie besteed en dat is niet genoeg om de VS in te halen. Hoewel China wereldwijd de tweede plaatst inneemt wat betreft de uitgaven aan defensie en deze de afgelopen tien jaar in absolute waarde zelfs verdubbeld zijn, komt het niet eens in de buurt van de koploper. De Verenigde Staten geven jaarlijks 4,8 procent van het bruto nationaal product uit aan defensie, wat in absolute waarden uitkomt op ruim vijf keer het Chinese budget.⁷³

Als China ook gezien wil worden als een wereldmacht, kan het beter op soft power inzetten dan op hard power. Het idee van een vreedzame opkomst sluit hier perfect bij aan. Militair een nieuwe positie veroveren is geen optie, het gat tussen China en de VS is in dat opzicht te groot. Een nieuwe positie zal met vreedzame middelen bewerkstelligd moeten worden - met soft power dus. Een belangrijk wapen daarbij is waarschijnlijk de Chinese economie. Deze groeit al jaren in een tempo waar menig ander land jaloers op is en is daarmee een voorbeeld voor anderen.⁷⁴

Voor soft power is het nationale imago van groot strategisch belang. In het digitale tijdperk wordt het beïnvloeden van dit imago echter steeds ingewikkelder, maar ook belangrijker. Ook in China is men bezig met het nationale imago, maar dat gaat niet altijd van een leien dakje. Terwijl de Olympische Spelen in Beijing een duidelijke *image booster* zijn geweest, loopt China's imago flinke averij op door het optreden in Tibet.⁷⁵ Ook de detentie en behandeling van Nobelprijswinnaar en activist Liu Xiaobo hebben het imago van China geen goed gedaan. Daarmee is ook China's soft power verzwakt.⁷⁶

Hoe imago precies werkt in internationale betrekkingen is het beste duidelijk te maken met een aantal voorbeelden. Het handelen van een land met een goed imago wordt eerder positief beoordeeld dan het handelen van een land met een slecht imago. Niet alleen mensen onderling, maar ook landen onderling hebben de neiging dingen te interpreteren op een manier die in lijn is met hun verwachtingen. Overigens kan imago niet alleen als soft power gebruikt worden, maar ook als hard power. Zoals een land met een goed imago dat kan inzetten om er voor te zorgen dat

---

⁷² Ibidem, 265.

⁷³ The Economist online, 'Defence cost. The biggest military spenders' (versie: 8 juni 2011) <http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/06/military-spending?fsrc=scn/tw/te/mp/defencecosts> (8 februari 2012).

⁷⁴ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power: the means to succes in world politics* (New York 2004) 83-84.

⁷⁵ Sheng Ding, 'Branding a Rising China: An Analysis of Beijing's National Image Management in the Age of China's Rise', *Journal of Asian and African Studies* 46 (2011) 293-306, 294.

⁷⁶ Joseph S. Nye, Jr., *The Future of Power* (New York 2011) 89.

anderen hetzelfde willen, kan een land met een agressief imago dit gebruiken om anderen in een bepaalde richting te dwingen.⁷⁷

China is al langer bezig met het eigen imago. In de jaren zeventig werden Westerse media verantwoordelijk gehouden voor het slechte imago van China. Als gevolg hiervan werd besloten de propagandamachine in te zetten om China's nationale imago op te vijzelen. Deze strategie wordt op dit moment alleen maar verder uitgebreid. Zo begeeft China zich sinds het midden van de jaren negentig steeds meer op het toneel van de internationale journalistiek met verschillende mediabedrijven in het bezit van de staat. Ook op het internet probeert China het eigen imago te beïnvloeden. Dat gebeurt onder andere door steeds verder gaande censuur op het Chinese internet, maar ook door een heel leger aan webcommentatoren in overheidsdienst.⁷⁸

De zwakte van China's internationale imago zit hem met name in het buitenlands beleid en de steeds minder gelding hebbende politieke ideologie. Het imago dat China wenst is dat van een vreedzame, verantwoordelijke wereldmacht; politieke geloofwaardigheid is hiervoor van groot belang. Sheng stelt dat hier nu juist het probleem schuilt omdat, zeker in het Westen, democratie en het respecteren van mensenrechten gezien worden als belangrijke onderdelen van politieke geloofwaardigheid. Het zijn juist die punten waarop China slecht scoort.⁷⁹

Mensenrechten

Mensenrechten spelen een belangrijke rol in de relatie tussen het Westen en China. Het belang varieert echter wel.⁸⁰ Gedurende de jaren tachtig werd China vooral geprezen om het moderniseringsprogramma dat voor enorme economische vooruitgang zorgde. Het betekende bovendien voor veel mensen een flink verbeterde levensstandaard. Pas na de gebeurtenissen op het Tiananmenplein kwamen mensenrechten op de voorgrond in de internationale betrekkingen van China. De banden met het Westen hadden een flinke klap gekregen; de banden met Afrika werden er juist door versterkt.⁸¹ Westerse kritiek op China is gebleven, maar steeds meer geritualiseerd en gemarginaliseerd op de politieke agenda.⁸²

---

⁷⁷ Sheng, 'Branding a Rising China', 295.

⁷⁸ Ibidem, 300.

⁷⁹ Ibidem, 302.

⁸⁰ Ian Taylor, *China's New Role in Africa* (Colorado 2010), 91.

⁸¹ Ibidem, 95.

⁸² Ibidem, 91.

Er bevindt zich een kloof in het denken over mensenrechten tussen het Westen en China. Waar in het Westen de nadruk ligt op meer individuele burger-politieke rechten, legt China de nadruk op meer collectieve economische, sociale en culturele rechten. Het mensenrechtendiscours van China richt zich op de verplichting en verantwoordelijkheid van burgers om een rijke en sterke samenleving op te bouwen. Dat valt samen met de confuciaanse nadruk op het bevorderen van de harmonie. Wanneer je, zoals China, aanneemt dat recht op voeding, onderdak, kleding, economische ontwikkeling en veiligheid belangrijker zijn dan politieke vrijheden doet China het helemaal niet zo slecht op het gebied van mensenrechten.⁸³

Wanneer de nadruk gelegd wordt op burger-politieke rechten ontstaat een tegengesteld beeld.⁸⁴ Dat is bijvoorbeeld terug te zien in een recent rapport van Freedom House, ‘Worst of the Worst 2011’. In dat rapport wordt gesteld dat China net niet tot de allerslechtste categorie behoort, maar er wel heel dichtbij zit. Freedom House kijkt naar ‘political rights’ en ‘civil liberties’ en beoordeelt deze op een schaal van één tot zeven: één is de beste score en zeven de slechtste. China scoort een zeven en een zes en doet het dus erg slecht. Als redenen hiervoor worden onder meer het gebrek aan democratie en de onderdrukking van de oppositie genoemd. Het meest bekende voorbeeld hiervan is uiteraard Nobelprijswinnaar Liu Xiaobo, die na de publicatie van het pro-democratische Charter 08 een gevangenisstraf van elf jaar uitzit.⁸⁵ Overigens wordt in dit rapport een afzonderlijke beoordeling gegeven aan Tibet. Deze beoordeling is nog slechter dan die voor China in het algemeen. De toegang tot informatie is streng gereguleerd. Uitingen van Tibetaanse cultuur en religie worden onderdrukt en marteling komt er veel voor.⁸⁶

Naast de nadruk op collectieve economische, sociale en culturele rechten verbindt China soevereiniteit en niet-inmenging aan mensenrechten. Soevereiniteit, zo wordt gesteld, is het belangrijkste collectieve mensenrecht en is bovendien de waarborg van mensenrechten.⁸⁷

Normverandering

China's veranderende houding kwam al eerder even aan bod. Die is bijvoorbeeld te zien in de VN. Een veel gegeven verklaring is de behoefte van China om gezien te worden als verantwoordelijke wereldmacht om zo zijn rechtmatige plaats in de wereld in te nemen. Om gezien te worden als

---

⁸³ Ibidem, 92-93.

⁸⁴ Ibidem, 94.

⁸⁵ Freedom House, ‘Worst of the Worst 2011. The World's Most Repressive Societies’, 11.

⁸⁶ Ibidem, 24.

⁸⁷ Ian Taylor, *China's New Role in Africa*, 95.

verantwoordelijke wereldmacht moet China zich echter in meer of mindere mate conformeren aan de internationale normen. China heeft hier te maken met de soft power van andere landen. Internationale normen veranderen en dus verandert de houding van China mee.⁸⁸

Jing Chen, een promovendus aan de Department of Politics van de Princeton Universiteit, werkt dit idee, wat vredesmissies van de VN betreft, uit in haar artikel 'Explaining the Change in China's Attitude toward UN Peacekeeping: a norm change perspective' in het *Journal of Contemporary China*. De prioriteit lag in eerste instantie bij soevereiniteit en niet-inmenging en verschuift in de richting van mensenrechten. China schuift hier achteraan, zo stelt Jing Chen.⁸⁹ Dit is echter niet alleen geldig voor de houding van China ten opzichte van mensenrechten en soevereiniteit en niet-inmenging - het geldt in principe voor iedere veranderende norm. Een verantwoordelijke wereldmacht kan niet tegen de heersende normen ingaan. Anderen zullen het dan immers niet als verantwoordelijke wereldmacht beschouwen en het zijn nu juist andere landen die bepalen of zij China als zodanig kwalificeren.

Jing Chen maakt gebruik van het werk van Finnemore en Sikkink, die onderzoek doen naar de internationale dynamiek van normen en politieke veranderingen. Zij onderscheiden drie fasen binnen normverandering. In de eerste fase komt de norm op, in de tweede fase wordt de norm door steeds meer staten onderschreven en in de derde fase wordt de norm geïnternaliseerd.⁹⁰ Een norm is hierbij 'een standaard van gepast gedrag voor actoren met een bepaalde identiteit'.⁹¹ De omslag tussen de eerste en tweede fase vindt plaats wanneer ongeveer eenderde van de landen de normverandering aanhangt.⁹²

China is in het geval van mensenrechten niet betrokken geweest bij de formulering van de norm en dus ook niet bij de eerste fase van de normverandering. China hechtte immers meer waarde aan soevereiniteit en niet-inmenging dan menig ander land, wat tot op de dag van vandaag zo lijkt te zijn. China wil echter ook graag worden gezien als verantwoordelijke wereldmacht, iets waarvoor het aan de heersende normen moet voldoen. In dit geval dus de norm van mensenrechten en het toenemende belang hiervan ten opzichte van de normen van soevereiniteit en niet-inmenging.⁹³

---

⁸⁸ Chen, 'Explaining the Change in China's Attitude toward UN Peacekeeping', 157-173.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Ibidem, 159.

⁹¹ Ibidem, 161.

⁹² Ibidem, 162.

⁹³ Ibidem, 161.

Aan de hand van de ratificering van mensenrechtenverdragen stelt Chen dat de omslag tussen de eerste en de tweede fase in 1992 plaatsvond. Dit is het jaar waarin eenderde van de landen de zes belangrijkste mensenrechtenverdragen ratificeerde.⁹⁴ 1992 is tevens het jaar waarin China voor het eerst deelnam aan een missie die nadrukkelijk inging tegen de principes van soevereiniteit en niet-inmenging. Ongeveer vierhonderd Chinezen namen deel aan UNTAC, de UN Transitional Authority in Cambodia. De naam zegt het al: UNTAC was gedurende een overgangsperiode de autoriteit in Cambodja.⁹⁵

Economie

In 1978 begaf China zich onder leiding van Deng Xiaoping voor het eerst op de weg naar meer kapitalistisch georiënteerde ontwikkeling. Dit heeft decennia lang geresulteerd in enorme groeicijfers. Deze economische groei wordt gebruikt als legitimering van het regime. Men gaat ervan uit dat de bevolking zich niet massaal tegen het regime zal verzetten zolang de welvaart blijft stijgen.⁹⁶

In vergelijking met 1978 was het inkomen per hoofd van de bevolking in 2005 met een factor negen vermenigvuldigd tot 1.700 dollar. Het aantal Chinezen dat in armoede leefde halveerde in deze periode van 280 miljoen naar 140 miljoen. De enorme economische groei bracht echter ook een toenemende welvaarts kloof tussen de kust en het binnenland met zich mee. Het verkleinen van deze kloof is op dit moment een belangrijk beleidsdoel van China.⁹⁷ China zet hierbij in op het domineren van de wereldmarkt door middel van de goedkope arbeidskrachten die er te vinden zijn: in de binnenlanden liggen de arbeidskosten nog lager dan aan de kust.⁹⁸ China wil als het ware het groeimodel van de kustgebieden kopiëren en opnieuw gebruiken in het binnenland.

Tegelijkertijd is in maart 2011 een plan opgesteld om de Chinese economie te transformeren. China heeft een exportgedreven economie die het voornamelijk moet hebben van buitenlandse investeringen en laagwaardige productie. Wat China wil is een economie met endogene groei die

---

⁹⁴ Ibidem, 160.

⁹⁵ Ibidem, 167.

⁹⁶ U. Rosenthal, 'Vaststelling van de Begrotingsstaten van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2011', 32 500 V nr. 193, 2.

⁹⁷ Chris Alden, *China in Africa*, (Londen 2007), 10-11.

⁹⁸ Walden Bello, 'Chain-Gang Economics: China, The US, and the Global Economy' in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Manji (ed.), *China's New Role in Africa and the South. A search for a New Perspective* (Oxford 2008) 7-12, 11.

gedreven wordt door innovatie. Hierbij gaat er minder aandacht uit naar absolute economische groei en meer naar een eerlijkere verdeling van welvaart onder de burgers.⁹⁹

De omslag naar innovatie gaat niet gemakkelijk. Eeuwenlang vonden Chinezen de nieuwste snuffjes uit, zoals het buskruit. Tegenwoordig staan de Chinezen voornamelijk bekend om het kopiëren van andermans innovaties. Dat heeft meerdere oorzaken. Het Chinese onderwijssysteem benadrukt het stampen van kennis en ontmoedigt kritisch denken, zo stelt een voormalig chef van Google in China. Anderen zoeken de oorzaken in de slechte bescherming van intellectueel eigendom in China, het voortrekken van staatsondernemingen en de voor buitenbeentjes ongunstige cultuur. Een nieuw idee is in China zo gestolen en de grote rol van de staatsondernemingen houdt vernieuwing tegen en belemmert particulier initiatief.¹⁰⁰

China is een groot en machtig land geworden. In de manier waarop het daarmee omgaat zijn een aantal vaste waarden te zien, maar ook zaken die aan verandering onderhevig zijn. China houdt graag vast aan de principes van niet-inmenging en soevereiniteit. Het heeft een heel eigen kijk op mensenrechten en legt de nadruk op collectieve rechten waar in het Westen de nadruk wordt gelegd op individuele rechten. Mensenrechten worden internationaal echter steeds belangrijker en daar zal ook China aan moeten geloven als het als verantwoordelijke wereldmacht gezien wil worden en het imago wil gebruiken om anderen naar wens te beïnvloeden. De gebeurtenissen op het Tiananmenplein en de nasleep daarvan brengen de verandering van de internationale norm goed in beeld.

Zoals de gebeurtenissen op het Tiananmenplein hun invloed hebben gehad op het buitenlands beleid, hebben ook andere dingen dat. Een goed voorbeeld zijn Taiwan en Tibet: voor China interne problemen met grote internationale consequenties. Tibet en Taiwan springen het meest in het oog, maar er zijn meer provincies waar China vreest voor separatisme. Het bij elkaar houden van het grote China is ingewikkeld, maar zeer belangrijk. Daarom is het belangrijk dat de welvaarts kloof tussen de kust en het binnenland gedicht wordt en zet men opnieuw in op de enorme voorraad goedkope arbeid die er in China te vinden is. De honger naar olie en andere grondstoffen zal op deze manier waarschijnlijk alleen maar toenemen. Om de honger te stillen kijkt China onder andere naar Afrika.¹⁰¹

---

⁹⁹ Rosenthal, 'Vaststelling van de Begrotingsstaten van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2011', 2.

¹⁰⁰ Hans Molenman, 'China tobt met gebrek aan innovatieve geesten. Waar blijft de Chinese Steve Jobs?' *De Volkskrant* 18 oktober 2011.

¹⁰¹ Alden, *China in Africa*, 11-12

Welk wereldbeeld de overhand heeft in het buitenlands beleid van China, is moeilijk te zeggen. In de academische wereld is de invloed duidelijk verdeeld tussen het realisme, het liberalisme en het constructivisme. Met name het realisme en liberalisme zijn duidelijk terug te zien in het buitenlands beleid. Het grote staande leger en het defensiebudget duiden op een realistische kijk op veiligheid. In het discours van China is het liberalisme echter ook vaak terug te vinden. China verzet zich bovendien tegen het, duidelijk door het realisme geïnspireerde, idee dat er een gevaar (het ‘Chinese gevaar’) uit zou gaan van een opkomend China.

Hoewel China geregeerd wordt door één partij, is het wellicht niet zo’n homogeen blok als vaak wordt gedacht. Die ene partij is wel een heel grote partij. Verschillende stromingen zijn binnen zo’n grote partij te verwachten. Voorlopig zitten de verschillende stromingen elkaar echter niet in de weg. Het zou bovendien strategisch een goede keuze kunnen zijn om op meerdere paarden te wedden.

4. China in Afrika

China is diplomatiek vertegenwoordigd in negenenveertig van de drieënvijftig Afrikaanse landen. De invloed is overal op het continent zichtbaar, waar Coca Cola voorging hebben nu ook goedkope Chinese producten hun weg gevonden tot in de uithoeken van Afrika.¹⁰² China is op dit moment de op een na belangrijkste handelspartner van het continent.¹⁰³ Dat is niet altijd zo geweest. Hoewel China en veel Afrikaanse landen de schijn van een langdurige verstandhouding ophouden, is de betrokkenheid bij Afrika in het verleden vooral sporadisch geweest. De jaren zestig en zeventig waren periodes waarin nauwe banden onderhouden werden, terwijl China in de jaren tachtig weinig aandacht had voor Afrika.¹⁰⁴ Het begin van de huidige betrokkenheid wordt wel gezien in de toer van de toenmalige Chinese president Jiang Zemin door Afrika in 1996. Hij verklaarde dat China's band met Afrika niet ideologisch zou zijn. De nadruk zou komen te liggen bij handel. Deze economische banden hebben echter ook een belangrijke politieke dimensie.¹⁰⁵

Historie

Er wordt Chinees aardewerk aan de Afrikaanse oostkust gevonden dat dateert uit de zevende eeuw, iets waar door China regelmatig aan gerefereerd wordt.¹⁰⁶ Volgens de officiële Chinese lezing is de Chinese relatie met Afrika zelfs terug te voeren tot aan de Han-dynastie en daarmee het begin van onze jaartelling.¹⁰⁷ Hoe vaak er echter ook wordt benadrukt dat de Chinees-Afrikaanse banden wortels ver in het verleden hebben, erg stevige wortels zijn dit niet. Ian Taylor stelt in zijn boek *China's New Role in Africa* dat de enorme toename in handel tussen China en Afrika vanaf het jaar 2000 slechts het begin is van een nieuwe ontwikkeling.¹⁰⁸ Eerdere betrokkenheid was zoals gezegd sporadisch van aard.

Sinds de oprichting van de Volksrepubliek China in 1949 heeft de regering van China geworsteld met de gevoelde noodzaak China opnieuw de wereldmacht te maken die het ooit was.

---

¹⁰² Dowden, *Africa*, 486.

¹⁰³ Ian Taylor, *China's New Role in Africa*, 1.

¹⁰⁴ Alden, *China in Africa*, 9.

¹⁰⁵ Dowden, *Africa*, 487.

¹⁰⁶ Ibidem, 486.

¹⁰⁷ Horace Campbell, 'China in Africa: challenging US global hegemony', *Third World Quarterly* nummer 29 (2008), 89-105, 90.

¹⁰⁸ Taylor, *China's New Role in Africa*, 1.

En dat terwijl het land tegelijk kampte met dezelfde problemen als veel andere ontwikkelingslanden. Gevangen tussen de aspiraties en de eigenlijke positie werd er, in het licht van de dekolonisatie, naar gestreefd leider van de nieuw ontstane ontwikkelingslanden te worden. Uit hoofde hiervan werden veel revolutionaire en antikoloniale regimes en bewegingen gesteund.¹⁰⁹ Het was bovendien in deze nieuwe landen dat China de ideologische strijd aanging met de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en de overgebleven Europese invloeden.¹¹⁰

China realiseerde zich terdege dat onafhankelijke Afrikaanse staten simpelweg vanwege hun aantallen een belangrijke rol konden spelen in de Algemene Vergadering van de VN. Hiermee vormden zij de sleutel tot het vervangen van Taiwan als houder van de Chinese permanente zetel in de Veiligheidsraad.¹¹¹

Ten tijde van de Culturele Revolutie keerde China in zichzelf.¹¹² Het gaf de internationale ambities op en richtte zich op interne hervormingen. De Chinese ambassades bleven open en de Chinezen bleven bruggen bouwen, maar niet langer met een sterke ideologische overtuigingskracht.¹¹³

De gebeurtenissen op het Tiananmenplein vormden ook in de relatie tussen China en Afrika een belangrijk keerpunt. China kreeg enorm veel kritiek te verduren van het Westen, de betrekkingen bekoelden en er was sprake van een crisis. De reacties vanuit Afrika waren heel anders. Men hield zich meer op de vlakte of sprak zelfs openlijk steun uit. Dat leidde ertoe dat China in het buitenlands beleid vanaf dat moment meer nadruk legde op de Derde Wereld en in het bijzonder op Afrika.¹¹⁴ Er werd steun gezocht, maar ook nu bleef de ideologische bagage thuis. De Chinezen kwamen handelen.¹¹⁵

Forum on China - Africa Cooperation

In 2006 werden de banden extra aangehaald en benadrukt op het 'Forum on China - Africa Cooperation' (FOCAC) in Beijing.¹¹⁶ Het was een groots evenement waarvoor menig Afrikaans leider

---

¹⁰⁹ Alden, *China in Africa*, 9 en 10.

¹¹⁰ Ibidem, 17.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem, 9 en 10.

¹¹³ Dowden, *Africa*, 491.

¹¹⁴ Taylor, *China's New Role in Africa*, 14 en 15.

¹¹⁵ Dowden, *Africa*, 491.

¹¹⁶ Campbell, 'China in Africa', 90.

naar China was afgereisd. Op het Tiananmenplein waren grote posters van giraffen, olifanten en ook Afrikanen in traditionele kleding te zien. Dat op een van deze posters een Papua in traditionele kleding te zien was in plaats van een Afrikaan was wat ongelukkig, maar mocht de pret niet drukken.¹¹⁷ De top zette de rol van China in Afrika nog eens extra in de schijnwerpers. Voor veel media was dit het moment dat duidelijk werd hoe groot de rol van China in Afrika eigenlijk is. Bovendien werden op deze top de banden nog eens extra aangehaald en werden er afspraken gemaakt voor verregerende samenwerking binnen organisaties zoals de VN en de Wereldhandelsorganisatie. Het bevorderen van de handel vormde echter het belangrijkste doel van de afspraken die er gemaakt werden.¹¹⁸

De uitkomsten van de top laten zien dat China steeds meer waarde hecht aan Afrika. Op de top zijn beloftes gedaan voor het verdubbelen van de ontwikkelingshulp en het kwijtschelden van schulden tot een investeringsfonds voor Chinese bedrijven in Afrika.¹¹⁹ Voor China is Afrika namelijk zowel politiek als economisch van grote waarde. Afrikaanse landen hebben stemkracht, maar ook grote hoeveelheden grondstoffen.¹²⁰

De toenadering tussen China en Afrika is in de rest van de wereld niet onopgemerkt gebleven. Op de top volgden bezorgde reacties vanuit Europa en de Verenigde Staten. Zo stelde bondskanselier Angela Merkel dat Europeanen Afrika niet aan China zouden moeten overlaten en zich hard zouden moeten maken voor het continent.¹²¹

Grondstoffen

Grondstoffen, en dan met name energiebronnen, vormen de focus van het buitenlands beleid van China in Afrika.¹²² In 1993 werd China een olie-importeur in plaats van -exporteur, een ontwikkeling die belangrijk was voor de verhouding met Afrika. Dertien jaar later, in 2006, was China voor zo'n 47 procent van zijn olie afhankelijk van het buitenland. Geschat wordt dat de Chinese import van olie in 2030 gelijk zal zijn aan de huidige import van de Verenigde Staten. Dat heeft een enorme invloed op de wereldwijde energiemarkt. De zoektocht naar olie en de

---

¹¹⁷ Alden, *China in Africa*, 1.

¹¹⁸ Ibidem, 121.

¹¹⁹ Taylor, *China's New Role in Africa*, 18.

¹²⁰ Campbell, 'China in Africa', 93.

¹²¹ Ibidem, 92.

¹²² Alden, *China in Africa*, 13.

onzekerheden die hier mee gepaard gaan vormen de belangrijkste zorg wat China's energievoorziening betreft.¹²³

De economie van China kende al decennia enorme groeipercentages. Om dit vol te houden begon China's zoektocht naar grondstoffen, waarbij olie boven aan het lijstje stond. Afrika bleek een goede plek om te zoeken. China is op deze manier minder afhankelijk van het politiek instabiele Midden-Oosten. Naar die onafhankelijkheid streeft China actief, zeker sinds de oorlog in Irak en de onenigheid over het nucleaire programma van Iran.¹²⁴

Naast olie zijn ook de zeldzame metalen van Afrika zeer in trek. Deze metalen worden veel gebruikt in bijvoorbeeld chips, die op hun beurt weer terug te vinden zijn in computers, telefoons, televisies en allerlei andere moderne technologie. China wil zich steeds meer gaan richten op hoogwaardige technologie en daar zijn deze zeldzame mineralen onmisbaar voor.¹²⁵

Veel van Afrika's natuurlijke hulpbronnen werden niet zo intensief uitgebaat als grondstoffen elders. Dat bood China de kans op een gestage stroom broodnodige grondstoffen. China's huidige strategie, van 'government-to-government'-overeenkomsten, is hierop gericht. Een voorbeeld hiervan is de oliesector in Sudan. Die werd geplaagd door oorlog en Westerse sancties. China heeft via de China National Petroleum Corporation enorm geïnvesteerd in Sudan en heeft het hier internationaal flink voor te verduren gehad. Op dit moment is olie het belangrijkste exportproduct van Sudan en China de belangrijkste afnemer.¹²⁶ Dat heeft China niet alleen veel kritiek opgeleverd, maar ook veel interesse van andere olierijke Afrikaanse landen.

China investeert overigens niet alleen in grondstoffen, maar koppelt de investeringen veelal aan investeringen in de infrastructuur. Investeringen die vaak broodnodig zijn in Afrika¹²⁷ en waar China zelf ook van profiteert: een goede infrastructuur vergemakkelijkt het handelen.

China is naast olie op zoek naar diplomatieke steun voor de lange termijn. Het zou deze steun nodig kunnen hebben in de grotere strijd met de Verenigde Staten om grondstoffen en vaarroutes. De Verenigde Staten kunnen hierbij terug vallen op zijn militaire macht. China blijft ondertussen het budget voor defensie verhogen.¹²⁸ De Amerikaanse denktank IHS Jane's voorspelt dat China het defensiebudget tussen 2011 en 2015 zal verdubbelen tot 240 miljard dollar. Overigens

---

¹²³ Taylor, *China's New Role in Africa*, 38-39.

¹²⁴ Alden, *China in Africa*, 12.

¹²⁵ Andrew Grant, 'Buried Treasure', *Discover* jaargang 30 nummer 7 (2009), 66-70.

¹²⁶ Alden, *China in Africa*, 12.

¹²⁷ *Ibidem*, 13.

¹²⁸ Dowden, *Africa*, 487.

loopt het hiermee nog steeds flink achter op de Verenigde Staten, met een defensiebudget dat in 2013 zo'n 525 miljard dollar moet gaan bedragen.¹²⁹

Vredesmissie in Darfur

Vredesmissies en Sudan kwamen al eerder ter sprake. In beide zijn de belangen van China goed terug te zien. Des te meer in de Darfur-crisis. China heeft een flinke vinger in de pap in de Greater Nile Petroleum Operation Company van Sudan via de China National Petroleum Corporation. Het heeft hierom belang bij goede betrekkingen met Sudan. Andersom heeft Sudan nog veel grotere belangen bij goede banden met China. De handel met China bedraagt 64 procent van de totale handel van Sudan. 47 procent van alle in 2006 geproduceerde olie ging naar China. De belangen van China zijn het best gewaarborgd in een stabiel Sudan. Het conflict in Darfur heeft een destabiliserend effect op de rest van Sudan en op de regio. Zo kan het conflict overslaan naar het oosten van Tsjad en daar de positie van president Idriss Déby bedreigen, waar China ook goede banden mee onderhoudt.¹³⁰

Bij het uitbreken van het conflict streefde China geen prominente rol na. Het stelde simpelweg dat het een interne aangelegenheid betrof en wilde de zakelijke relatie met Sudan gescheiden houden van de politieke- vanuit het oogpunt van niet-inmenging.¹³¹ Yuza Maw Htoon en Khin Zaw Win stellen echter dat dit standpunt van niet-inmenging te betwijfelen valt. Het leveren van wapens aan Sudan gedurende het conflict in Darfur kan ook gezien worden als een vorm van inmenging.¹³² En wapens leveren, dat deed China. Zo leverde het in de periode van 2005 tot 2008 onder andere 12 K-8 trainings- en gevechtsvliegtuigen en 50 FN-6 raketten aan Sudan.¹³³ Verder heeft China Sudan munitie en wapens geleverd die zelfs in december 2011 nog gebruikt zijn in Darfur. Het betreft munitie en wapens waarvan ook China toegeeft dat ze na het instellen van een wapenembargo zijn gefabriceerd.¹³⁴

---

¹²⁹ Hans Molenman, 'China breidt snel militaire capaciteit uit', *De Volkskrant* 15 februari 2012, 14.

¹³⁰ Emma van der Meulen en Frans-Paul van der Putten, *Great Powers and International Conflict Management: European and Chinese Involvement in the Darfur and Iran Crisis* (Den Haag, 2009), 10.

¹³¹ *Ibidem*, 11.

¹³² Yuza Maw Htoon en Khin Zaw Win, 'Expediency and Interests in Contemporary China-Myanmar Relations' in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Mannji (ed.), *China's New Role in Africa and the South* (Oxford 2008) 199-208, 205.

¹³³ Stockholm International Peace Research Institute, 'Arms Transfer Database' http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php (15 februari 2012).

¹³⁴ Security Council, 'S/2011-111' (8 maart 2011), 25 en Amnesty International, *Sudan: no end to violence in Darfur. Arms supplies continue despite ongoing human rights violations*, (Londen 2012), 16.

De crisis in Darfur is meerdere keren voor de Veiligheidsraad gebracht. Daarbij heeft China informeel gedreigd zijn veto te gebruiken wanneer er economische sancties zouden worden ingesteld tegen Sudan. Economische sancties zouden immers de olie-export en daarmee Chinese belangen kunnen bedreigen.¹³⁵ Het dreigement is overigens nooit in praktijk gebracht. China onthield zich wel regelmatig van stemming¹³⁶ en heeft resoluties afgezwakt.¹³⁷

In 2006 veranderde China van positie ten opzichte van de crisis in Darfur. Er kwamen steeds meer berichten naar buiten over de rol van China. Er verschenen berichten in de media over Chinese wapens in Darfur. Daarbij werd bovendien de link gelegd tussen de wapens, de enorme humanitaire crisis en de verspreiding daarvan naar Tsjaad. China kon deze negatieve publiciteit niet gebruiken in de aanloop naar de Olympische spelen van 2008. Het toonde zich gevoelig voor de kritiek en begon de eigen positieve rol in de Darfur crisis te benadrukken.¹³⁸

China speelde in 2007 een bemiddelde rol tussen de Westerse roep om interventie en het Sudanese verzet hiertegen. Uiteindelijk werd met hulp van China een resolutie opgesteld waarmee Sudan kon instemmen. ANUMID werd uiteindelijk uitgezonden met instemming van zowel Sudan als China.¹³⁹ Het blijft echter de vraag of China die positievere rol blijft vasthouden. De verdenkingen over ongeoorloofde Chinese wapenleveranties zijn sterk.¹⁴⁰

Multi National Corporations

Chinese Multi National Corporations (MNC's) zijn goed vertegenwoordigd in Afrika. Er waren in 2008 al zo'n achthonderd Chinese MNC's, in handen van de Chinese overheid, in Afrika actief.¹⁴¹ Gewone Afrikanen merken veel van deze MNC's, maar wellicht nog meer van de steeds groter wordende Chinese middenstand. De Chinese middenstand concurreert de Afrikaanse middenstand er meer dan eens uit.¹⁴² Niet alleen de Chinese middenstand, maar ook de Chinese MNC's hebben een goede concurrentiepositie in Afrika. Die positie hebben ze, zo stelt Alden, aan drie dingen te

---

¹³⁵ Ian Taylor, *China's New Role in Africa*, 52.

¹³⁶ Van der Meulen en Van der Putten, *Great Powers and International Conflict Management*, 11.

¹³⁷ Taylor, *China's New Role in Africa*, 52.

¹³⁸ *Ibidem*, 53.

¹³⁹ Van der Meulen en Van der Putten, *Great Powers and International Conflict Management*, 13.

¹⁴⁰ Security Council, 'S/2011-111' (8 maart 2011), 25 en Amnesty International, *Sudan: no end to violence in Darfur. Arms supplies continue despite ongoing human rights violations*, (Londen 2012), 16.

¹⁴¹ Alden, *China in Africa*, 42.

¹⁴² *Ibidem*, 37.

danken. Als eerste hebben zij een politiek voordeel. China is bereid met iedere staat zaken te doen ongeacht diens internationale status of politieke systeem. Die bereidheid is terug te vinden in de 'Five principles of Peacefull Coexistence' en betekent dat China en Chinese bedrijven meer dan eens zaken doen met en in landen die bekend staan als schurkenstaten. Westerse landen zijn daar veel minder toe bereid en ook Westerse bedrijven wordt dat vanwege sancties nogal eens verboden. Als tweede hebben Chinese MNC's een economisch voordeel. Zij lopen vanwege lagere loonkosten altijd een stapje voor op Westerse (maar ook Zuid-Afrikaanse) bedrijven als het gaat om kostenbesparingen. Als derde hebben Chinese MNC's de steun in de rug van de Chinese diplomatie, die gepaard gaat met prestigeprojecten en ontwikkelingshulp.¹⁴³

Chinese bedrijven krijgen veel verwijten - sommige terecht, sommige minder terecht. Een veel gehoord verwijt is dat Chinese bedrijven nauwelijks Afrikanen in dienst nemen. Dat verwijt is minder terecht. Het geldt in ieder geval lang niet voor alle sectoren. Een vergelijkende studie naar Chinese aannemersbedrijven in vier Afrikaanse landen laat zien dat deze bedrijven actief Afrikaanse arbeiders werven: tot 80 procent van de arbeidskrachten was Afrikaans.¹⁴⁴ Dat is echter niet altijd het geval. Chinese bedrijven nemen ook vaak werknemers mee vanuit China, omdat dat een aantal voordelen heeft. Zo is de taalbarrière geen probleem, maar ook wordt vaak aangehaald dat Chinezen harder werken. Zo is een Chinese minister geciteerd die stelde dat Afrikanen niet bereid waren 's avonds en in het weekend te werken en daarom minder aantrekkelijk zijn als werknemers.¹⁴⁵ Dit citaat illustreert direct ook dat er niet altijd rekening wordt gehouden met de rechten van de werknemers. Iets waar Chinese mijnbedrijven bijvoorbeeld bekend om staan. De bedrijven opereren in binnen- en buitenland en zijn berucht om de slechte werkomstandigheden. Met de rechten, maar ook veiligheid, van werknemers is het vaak dramatisch gesteld.¹⁴⁶

Mensenrechten en 'good governance'

Mensenrechten zijn al eerder aan bod gekomen als een belangrijk onderwerp in de internationale betrekkingen van China. Met de toegenomen Chinese aanwezigheid in Afrika is ook de kritiek op China gegroeid. China onderhoudt banden met staten en leiders waar anderen vol afschuw naar kijken. Het probleem is hierbij tweeledig. Schurkenstaten en -regimes worden ondersteund door

---

¹⁴³ Ibidem, 41.

¹⁴⁴ Ibidem, 46.

¹⁴⁵ Dowden, *Africa*, 492.

¹⁴⁶ Dot Keet, 'The Role and Impact of Chinese Economic Operations in Africa' in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Manji (ed.), *China's New Role in Africa and the South. Asearch for a New Perspective* (Oxford 2008), 78-86 80.

China. Het bouwt paleizen en stadions in ruil voor olie. Die steun zorgt er bovendien voor dat de kracht van anderen, die mensenrechten proberen te bevorderen in Afrika, ondermijnd wordt. Druk die uitgeoefend wordt door bijvoorbeeld hulp of investeringen te verminderen in het geval van mensenrechtenschendingen, verdwijnt wanneer China het verlies compenseert.¹⁴⁷

China ziet dit zelf heel anders. In een verklaring aan het einde van FOCAC stelde het dat landen die variëren in sociaal systeem, ontwikkelingsstadia, historie, culturele achtergrond en waarden, het recht hebben mensenrechten op hun eigen manier te benaderen in hun eigen land. China gaat nog verder door in de verklaring ook te stellen dat het politiseren en opleggen van mensenrechten op zichzelf een schending is van mensenrechten. Het stellen van voorwaarden als ‘good governance’ en het respecteren van mensenrechten in ruil voor ontwikkelingshulp zou volgens China met man en macht bestreden moeten worden.¹⁴⁸ Die stellingname plaatst China recht tegenover veel Westerse landen als het gaat om mensenrechten en ontwikkelingshulp. Er is verder wederom in terug te zien dat China soevereiniteit als mensenrecht beschouwt, hoe arbitrair dat ook aan doet. Wat dat betreft heeft China niet alleen het Westen tegenover zich, maar ogenschijnlijk ook de tijdsgeest. De norm schuift weg van de nadruk op soevereiniteit, in plaats van ernaartoe. Opvallend is in dit licht wel dat China zich in 2005 nog uitsprak voor de ‘Responsibility to Protect’¹⁴⁹, een idee dat soevereiniteit koppelt aan het vermogen en de bereidheid van een land om zijn burgers te beschermen tegen genocide, oorlogsmisdaden, etnische zuivering en misdaden tegen de menselijkheid. Hiermee vormt de ‘Responsibility to Protect’ een beperking van de soevereiniteit van ieder land.

De kritiek op China komt niet enkel uit het Westen. Steeds vaker zijn het ook Afrikaanse leiders die kritiek uiten. Zij vrezen dat China een negatieve invloed heeft op initiatieven als de New Partnership for African Development (NEPAD) en daarmee ‘good governance’ en mensenrechten. NEPAD is een initiatief dat ontstaan is vanuit Afrika zelf. Het propageert een nieuwe kijk op de relatie tussen donorlanden en hun begunstigen. Daarbij wordt een door de markt geleide aanpak, ‘good governance’ en transparantie aangemoedigd. Ten grondslag eraan ligt het African Peer Review Mechanism (APRM). Deelnemende landen worden verplicht zich aan periodieke

---

¹⁴⁷ Taylor, *China's New Role in Africa*, 89.

¹⁴⁸ Ibidem, 17.

¹⁴⁹ Christian Science Monitor, ‘Libya Sanctions: China’s new role at the UN’ (versie 28 februari 2011) <http://www.csmonitor.com/Commentary/the-monitors-view/2011/0228/Libya-sanctions-China-s-new-role-at-the-UN> (16 februari 2012).

beoordeling te onderwerpen waarin gekeken wordt in hoeverre zij zich houden aan ‘best practice’ in het nastreven van democratie en liberale marktcriteria.¹⁵⁰

De Arabische Lente

Op 17 december 2010 stak de Tunesische fruitverkoper Mohammed Bouazizi zichzelf in brand. De protesten die hierop volgden waren het begin van de Arabische Lente.¹⁵¹ De Arabische Lente verspreidde zich vervolgens naar andere landen in Noord-Afrika en op het Arabisch schiereiland.

China heeft zich sinds het begin van de Arabische Lente terughoudend, zo niet afwijzend, opgesteld. Berichtgeving over de Arabische Lente wordt op het Chinese internet en in de media veelal gecensureerd.¹⁵² Verbazingwekkend is dat niet. China is zelf ook geen democratische staat en zou een beweging als de Arabische Lente in eigen land slecht kunnen gebruiken. Dit geldt helemaal wanneer de aankomende machtswissel in China in acht wordt genomen. Verwacht wordt dat Xi Jinping aan het eind van dit jaar de macht zal gaan overnemen van Hu Jintao.¹⁵³ Machtswissels zijn niet altijd zonder slag of stoot verlopen en brengen een verhoogd risico op sociale onrust met zich mee.

Internationaal is China's weerstand tegen de Arabische Lente met name terug te zien in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. China onthield zich ondanks ‘grote bezwaren’ van stemming over een VN-resolutie die een *no-fly zone* instelde boven Libië. Doordat ook Rusland de vetostem niet inzette tegen de resolutie kon deze aangenomen worden met tien stemmen voor en vijf onthoudingen van stemming (geen enkel lid van de Veiligheidsraad stemde tegen).¹⁵⁴ China maakte echter ook al snel duidelijk dat het niet te spreken was over de manier waarop de Noord Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) de *no-fly zone* effectueerde.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Alden, *China in Africa*, 97-98.

¹⁵¹ Hans Klis en Marije Willems, ‘Het jaar van de Arabische Lente, deel een: Tunesië’ (versie 25 december 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/12/26/het-jaar-van-de-arabische-lente-tunesie/> (16 februari 2012).

¹⁵² J. Fallows, ‘Arab Spring, Chinese Winter’, *The Atlantic* Jaargang 308, nummer 2, 50-55, 52.

¹⁵³ Arie Elshout, ‘China's komende leider bij Obama. Amerikanen nieuwsgierig naar de persoon Xi Jinping’, *De Volkskrant* 15 februari, 14.

¹⁵⁴ Security Council, Department of Public information, ‘Security Council Approves ‘No-Fly Zone’ over Libya, Authorizing ‘All Necessary Measures’ to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions’ (versie 15 maart 2011) <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm> (16 februari 2012).

¹⁵⁵ Martin Beckford, ‘Libya attacks criticised by Arab League, China, Russia and India’ (versie 21 maart 2011) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8393950/Libya-attacks-criticised-by-Arab-League-China-Russia-and-India.html> (16 februari 2012).

Er wordt wel gezegd dat de bevolking van Syrië op dit moment het kind van de rekening is. Ook in Syrië is de bevolking in opstand gekomen tegen het regime en ook daar treedt het leger hard op. Regelmatig vullen koppen over bloedbaden in steden als Homs de pagina's van de kranten. China houdt samen met Rusland tot nu toe echter elke resolutie die dit geweld veroordeelt in de Veiligheidsraad tegen met de vetostem.¹⁵⁶ China heeft de hakken in het zand gezet. De uitvoering die de NAVO aan de VN-resolutie over Libië gaf zinde China geenszins en het lijkt alsof China besloten heeft voorlopig iedere verdere actie van de Veiligheidsraad in dergelijke situaties tegen te houden.

China is steeds duidelijker aanwezig in Afrika en als Ian Taylor gelijk heeft staan we wat deze ontwikkeling betreft slechts aan het begin. De belangrijkste reden voor de aanwezigheid is handel. China is niet in Afrika om een einde te maken aan armoede; het is er voor de grondstoffen die de eigen economie draaiende houden en om geld te verdienen. Hierbij stelt het duidelijk dat het zich niet bemoeit met de interne aangelegenheden van een land. China doet dus ook zaken met schurkenstaten en stelt geen eisen. Dat betekent aan de ene kant dat China de inspanningen van bijvoorbeeld het IMF, maar ook NEPAD, teniet doet. Aan de andere kant kan het China in het bijzonder in staat stellen invloed uit te oefenen waar anderen dit niet kunnen.

China worstelt hierbij niet met een dilemma waar veel andere landen wel mee worstelen. Het hebben van een relatie met een schurkenstaat betekent dat het mogelijk is invloed op deze staat uit te oefenen, maar het is moreel ook problematisch om banden aan te gaan met een schurkenstaat. China stoort zich bij het aangaan van betrekkingen niet aan dergelijke morele beren op de weg.

De vraag blijft echter of China de invloed die het heeft uiteindelijk zal aanwenden om schurkenstaten positief te beïnvloeden. In de aanloop naar de Olympische Spelen was te zien dat de publieke opinie daarin een rol kan spelen. Het was een moment waarop China door middel van de Olympische Spelen meer soft power kon vergaren, maar ook gevoeliger was voor de soft power van anderen. Rond de Olympische Spelen was imago immers van het grootste belang.

China lijkt zich wel enigszins aan de veranderende internationale normen aan te passen, maar van harte gaat dit lang niet altijd. Het blokkeert wat Syrië betreft actie van de internationale gemeenschap en je zou kunnen zeggen dat het daarmee tegen de heersende norm voor mensenrechten in gaat. Interessant is of China, eventueel met de steun van Afrikaanse landen, in

---

¹⁵⁶ Jules Seegers, 'Algemene Vergadering VN stemt morgen over resolutie Syrië', (15 februari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/02/15/algemene-vergadering-vn-stemt-morgen-over-resolutie-syrie/> (16 februari 2012).

staat is zelf ook veranderingen in de heersende normen teweeg te brengen. Of dit nu gaat om soevereiniteit als mensenrecht of heel andere normen.

Het veranderen van normen zou goed passen in een constructivistisch wereldbeeld, zoals ook terug te zien is in het Chinese academisch debat over internationale betrekkingen. In China's beleid in Afrika is verder met name het realisme terug te zien. Voorbeelden hiervan zijn de strijd die het voert om grondstoffen, vaarroutes en diplomatieke steun.

5. China in Burma

Burma is een land waarvan maar weinig mensen weten wat er speelt. Door de cycloon Nargis, die het land in 2008 trof, werd de aandacht van het internationale publiek er even op gevestigd.¹⁵⁷ In Nederland werd giro 555 geopend voor de slachtoffers, maar er werd beduidend minder geld opgehaald dan bij eerdere inzamelingsacties.¹⁵⁸ Hulpgoederen en hulpverleners werden nauwelijks toegelaten tot Burma.¹⁵⁹ Al snel werd China opgeroepen druk uit te oefenen op de junta, de militaire machthebbers van Burma, om meer internationale hulp te accepteren.¹⁶⁰ Dat is niet ongebruikelijk: iedere keer dat de aandacht internationaal op Burma wordt gevestigd, wordt naar China gekeken om druk uit te oefenen op Burma.¹⁶¹

De afgelopen maanden heeft Burma opnieuw de aandacht van de internationale gemeenschap. Dit keer met positiever nieuws. In het land vinden veranderingen plaats die maar weinig mensen voor mogelijk hadden gehouden. De militaire machthebbers van Burma hebben zich burgerkostuums aangemeten en zetten stappen in de richting van een democratischer Burma.¹⁶² Zo zijn er de afgelopen maanden duizenden gevangenen vrij gelaten, waaronder enkele honderden van de in totaal ongeveer 2.200 politieke gevangenen.¹⁶³ Verder is het de partij van oppositieleider Aung San Suu Kyi toegestaan deel te nemen aan de verkiezingen¹⁶⁴, zit er een wet aan te komen die demonstreren mogelijk maakt¹⁶⁵ en zijn vakbonden voor het eerst in 49 jaar weer toegestaan¹⁶⁶.

---

¹⁵⁷ N.N., 'Een dubbele ramp voor de bevolking van Birma', (versie 9 mei 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/907895/2008/05/09/Een-dubbele-ramp-voor-bevolking-Birma.dhtml> (23 juni 2011).

¹⁵⁸ Natalie Righton, 'In Birma is er eigenlijk nog behoefte aan alles', (versie 2 september 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/923033/2008/09/02/In-Birma-is-er-eigenlijk-nog-behoefte-aan-alles-rsquo.dhtml> (23 juni 2011).

¹⁵⁹ Michel Maas, 'VN staken hulp Birma na inbeslagname goederen', (versie 10 mei 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/907217/2008/05/10/VN-staken-hulp-Birma-na-inbeslagname-goederen.dhtml> (23 juni 2011).

¹⁶⁰ International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', 8.

¹⁶¹ Ibidem, i.

¹⁶² International Crisis Group, 'Myanmar: A New Peace Initiative', *Asia Report 214* (november 2011), i en NRC Handelsblad, 'Birma op weg naar democratie' 2 februari 2011.

¹⁶³ Lex Boon, 'Birma laat politieke gevangenen vrij', (versie 13 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/13/birma-laat-politieke-gevangenen-vrij/> (19 februari 2012).

¹⁶⁴ Niels Posthumus, 'Partij Aung San Suu Kyi mag meedoen aan verkiezingen in Birma', (versie 5 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/05/aung-san-suu-kyi-mag-meedoen-aan-verkiezingen-in-birma/> (19 februari 2012).

¹⁶⁵ Peter Zantingh, 'Birma dichtbij wet die demonstreren toestaat', (versie 24 november 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/11/24/birma-dichtbij-wet-die-demonstreren-toestaat/> (19 februari 2012).

¹⁶⁶ N.N., 'Birma laat voor het eerst in 49 jaar vakbonden toe', *NRC Handelsblad* 17 oktober 2011.

Conflict

Er worden zoals gezegd positieve stappen gezet in Burma, het land moet echter van ver komen. Naast de militaire dictatuur heeft Burma te maken met een van de langst slepende gewapende conflicten ter wereld.¹⁶⁷

Burma is een etnisch zeer divers land. Er worden in Burma 135 etnische groepen erkend door de machthebbers in Naypyidaw. Zij vormen samen ongeveer 40 procent van de bevolking.¹⁶⁸ De etnische minderheden zijn een belangrijke speler in het voortslepende conflict. Het is overigens lastig van één speler te spreken: de etnische minderheden zijn onderling en intern zeer verdeeld. De andere twee belangrijkste spelers zijn het militaire regime dat aan de macht is sinds 1962 en de National League for Democracy (NLD) onder leiding van Aung San Suu Kyi.¹⁶⁹ Eind jaren tachtig werden staakt-het-vuren-overeenkomsten gesloten met gewapende militieën en legers. De gewapende groepen worden sindsdien vaak aangeduid als de staakt-het-vurengroepen.¹⁷⁰

China's belangrijkste zorgen in dit conflict zijn veilige en stabiele grenzen.¹⁷¹ China heeft zijn relatie met de etnische minderheden aan de grens lang gebruikt als buffer en als pressiemiddel.¹⁷² Het Kokang-conflict in 2009 heeft daar verandering in gebracht. Vanuit Beijing werden de etnische groepen steeds meer gezien als een risico en een bedreiging van Chinese belangen. Bovendien bleek het militaire regime onberekenbaarder dan gedacht.¹⁷³ De roep om nationale verzoening vanuit Beijing is sindsdien luider geworden. Stabiliteit in de grensgebieden heeft de hoogste prioriteit gekregen bij bezoeken van Chinese hoogwaardigheidsbekleders.¹⁷⁴

Invloed en belang

China heeft relatief veel invloed op Burma. Hoeveel invloed precies, is een punt van meningsverschil onder commentatoren. Er zijn hierbij drie stromingen: China domineert Burma, er

---

¹⁶⁷ Ibidem, 5.

¹⁶⁸ Ibidem, 4.

¹⁶⁹ Ibidem, 5.

¹⁷⁰ International Crisis Group, 'China's Myanmar Strategy', 2.

¹⁷¹ Kramer, *Neither War nor Peace*, 30

¹⁷² International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', 11.

¹⁷³ International Crisis Group, 'China's Myanmar Strategy', 2.

¹⁷⁴ Ibidem, 4.

is sprake van een partnerschap of het is Burma die bepalend is in de relatie.¹⁷⁵ De International Crisis Group gaat uit van een ongemakkelijk partnerschap waarbij Burma meer te verliezen heeft dan China. China is een belangrijke buur en steun binnen de VN-Veiligheidsraad voor Burma. Bovendien zijn Chinese investeringen van groot belang voor de economie van Burma.¹⁷⁶

Er zijn situaties geweest waarin de invloed van China veranderingen teweeg heeft gebracht in Burma. Zo is bijvoorbeeld een geschil met de International Labour Organisation van de VN opgelost onder druk van China en heeft China zich achter de schermen ingezet voor verdragen tussen de gewapende etnische minderheden en de centrale machthebbers. Dat gebeurde ook uit eigen belang: in augustus 2009 staken tienduizenden vluchtelingen de grens over naar China na een aanval van het Burmese leger op het leger van een etnische minderheid.¹⁷⁷

Het Westen is niet in staat een vergelijkbare invloed aan te wenden. Westerse bedrijven zijn onder druk van de publieke opinie in de jaren negentig uit Burma vertrokken en de Europese Unie heeft strenge sancties ingesteld. Hierdoor speelt het Westen geen belangrijke rol meer in Burma en heeft het dus ook aan invloed flink ingeboet.¹⁷⁸ Ook wat dat betreft zijn er echter veranderingen gaande. De sancties van de Europese Unie en Amerika zijn nog niet opgeheven, maar in de afgelopen maanden zijn onder andere de Amerikaanse- Franse- en Britse minister van Buitenlandse Zaken in Burma op bezoek geweest.¹⁷⁹ De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken beloofde hierbij meer steun voor Burma en om onderhandelingen te starten over het stationeren van een Amerikaanse ambassadeur. Deze toenadering van het Westen moeten gezien worden als een beloning voor de positieve stappen die de centrale regering van Burma zet.¹⁸⁰

China staat ondertussen niet te springen om toenadering tussen Burma en het Westen.

“De Engelstalige partijkrant formuleerde de voorlopige Chinese opstelling (...) als volgt: China verwelkomt de opening van Birma, maar China is fel gekant als dat gaat ten koste van de Chinese belangen. China heeft geen bezwaar tegen versterking van

---

¹⁷⁵ Andrew Selth geciteerd in Yuza Maw Htoon en Khin Zaw Win, ‘Expediency and Interests in Contemporary China-Myanmar Relations’, 199.

¹⁷⁶ International Crisis Group, ‘China’s Myanmar Dilemma’, i.

¹⁷⁷ International Crisis Group, ‘Myanmar: A New Peace Initiative’, 18.

¹⁷⁸ Michael W. Charney, *A History of Modern Burma* (Cambridge 2009), 184.

¹⁷⁹ Floris van Straaten, ‘Race naar Rangoon’, *NRC Handelsblad* 30 januari 2012.

¹⁸⁰ Hans Klis, ‘Clinton beloont Birma voor politieke hervormingen’ (versie 1 december 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/12/01/clinton-beloont-birma-voor-politieke-hervormingen/> (19 februari 2012).

de relaties van Birma en het Westen als dat niet ten koste gaat van de Chinese belangen.”¹⁸¹

Economie

Economisch is China veel belangrijker voor Burma dan bijvoorbeeld de EU of de VS. De belangrijkste gebieden waarop China in Burma actief is zijn mijnbouw, olie, gas en waterkrachtcentrales. Dat zijn allen bronnen van energie voor de hongerige Chinese industrie. China heeft extra toegang tot Burmese mijnen en gas vanwege zijn betrokkenheid bij het opbouwen van de infrastructuur van Burma.¹⁸² Dezelfde troef die ook gebruikt wordt in de relatie met veel Afrikaanse landen.

China investeert niet alleen veel in Burma, het biedt Burma ook economische hulp. Die hulp heeft bijvoorbeeld de vorm van renteloze leningen of het kwijtschelden van schulden. Veel van de Chinese investeringen in Burma worden gedaan door bedrijven in handen van de Chinese staat en zijn daarom moeilijk te onderscheiden van hulp.¹⁸³ Er is wel geschat dat 60 procent van de Burmese economie in Chinese handen is, waarbij overigens ook private investeringen van etnische Chinezen die in Burma zelf wonen, meegerekend worden.¹⁸⁴

Recent lijken ook hier echter dingen te veranderen. Begin oktober 2011 werd door de regering van Burma bekend gemaakt dat de bouw van de Myitsone-dam stil gelegd zou worden. Dit was van grote symbolische betekenis. De dam werd gebouwd door de China Power Investment Corporation en zou ongeveer 3,6 miljard dollar gaan kosten. Het overgrote deel van de door de dam opgewekte energie zou bestemd zijn voor de Chinese grensprovincie Yunnan. In Burma waren echter grote spanningen over de dam die de Irrawaddy, een rivier die wel gezien wordt als de levensader van Burma, zou stremmen. Het gebied dat onder water zou komen te staan is bovendien van grote culturele en historische waarde voor de Kachin, een van de grootste etnische minderheden in Burma.¹⁸⁵

Wat opvallend was aan deze beslissing, was niet alleen dat China de wacht aan werd gezegd in dit grote project. Het was het eerste onderwerp in decennia waar een nationaal debat over

---

¹⁸¹ Oscar Garschagen, ‘Met grote ergernis volgt China de toenadering tussen Birma en de Verenigde Staten. Maar ook voor Peking staat er te veel op het spel om Birma de rug toe te keren.’, *NRC Handelsblad* 1 december 2011.

¹⁸² International Crisis Group, ‘China’s Myanmar Dilemma’, 17.

¹⁸³ Ibidem.

¹⁸⁴ Ibidem, 25.

¹⁸⁵ International Crisis group, ‘Myanmar: A New Peace Initiative’, 8.

gevoerd werd. Met het verlichten van de censuur en grotere vrijheid van meningsuiting kwam het debat snel op gang - oppositie tegen de dam was er altijd al geweest. De discussie werd ook buiten de staatsmedia gevoerd en er werd flinke kritiek geuit. De motivatie die president Thein Sein gaf voor het stilleggen van de bouw was dat er ‘vanuit de maatschappij geuite zorgen’ waren.¹⁸⁶ Het ziet er hier dus naar uit dat China het onderspit heeft gedolven ten opzichte van de publieke opinie in Burma. Hier is men zich in China ook wel van bewust. In partijkrant *The Global Times* was enige tijd later te lezen dat China de stem van het Burmese volk misschien genegeerd heeft, een opmerkelijk voorbeeld van zelfkritiek.¹⁸⁷

Met de bekendmaking dat de Chinese overheid in het afgelopen fiscale jaar zo’n 14 miljard dollar investeerde in Burma is de kans groot dat China nog lang een flinke economische vinger in de pap zal houden in Burma.¹⁸⁸ Wie weet zal het hierbij echter meer rekening moeten gaan houden met de Burmezen zelf.

Malacca-dilemma

Havens zijn van groot belang om goederen te exporteren en importeren en China heeft relatief weinig kust. Het ziet zich bovendien bedreigd door het ‘Malacca-dilemma’. Chinese analisten zien een gevaar in een sterke afhankelijkheid van de Straat van Malacca, een smalle maar drukke vaarroute tussen Sumatra en het schiereiland Malacca. Bijna 80 procent van alle olie die China importeert passeert de straat van Mallaca. Wanneer piraterij of terrorisme de Straat onveilig zouden maken, zou dat grote gevolgen hebben voor China. Verder vrezen de Chinezen dat andere staten, in het bijzonder de VS, de straat militair zullen domineren.¹⁸⁹

Om het Malacca-dilemma tegen te gaan probeert China zoveel mogelijk toegang te krijgen tot buitenlandse havens en vliegvelden. De haven van Kyaukphyu in Burma is hierbij van groot belang. China investeert er in de infrastructuur en legt een pijplijn aan van deze haven naar China. Door deze pijplijn kan olie getransporteerd worden. Er hoeft op deze manier minder olie door de Straat van Malacca en bovendien wordt de afstand die de olie af moet leggen verkleind.¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ International Crisis Group, ‘Myanmar: A New Peace Initiative’, 9.

¹⁸⁷ Garschagen, ‘Plotselinge wending in Birma irriteert China’.

¹⁸⁸ Elske Schouten, ‘Birma nieuwe lieveling van Peking en Bangkok. Recordbedrag van 20 miljard dollar aan investeringen’, *NRC Handelsblad* 14 juni 2011.

¹⁸⁹ International Crisis Group, ‘China’s Myanmar Dilemma’, 19.

¹⁹⁰ *Ibidem*, 20.

Yunnan, HIV en drugs

Burma grenst aan de Chinese provincie Yunnan, een arme provincie in het zuidwesten van China. Voor de legitimiteit van het Chinese regime in Beijing is het belangrijk de kloof tussen de rijke kustprovincies en de arme periferie te dichten.¹⁹¹ Voor de economische ontwikkeling van Yunnan en soortgelijke provincies zou het ook goed zijn als de straat van Malacca vermeden wordt. Wanneer er meer olie en goederen via de havens van Burma China binnenkomen, gaan deze automatisch ook via Yunnan. Dat betekent dat Yunnan van een provincie ver van de kust en de economische centra ineens een provincie wordt die economisch relatief gunstig ligt.

De belangen van Yunnan en Beijing in Burma lopen niet altijd gelijk. Beijing hecht meer waarde aan stabiele grenzen, terwijl voor Yunnan economische ontwikkeling voor gaat. Burma is Yunnan's belangrijkste exportmarkt. Yunnan doet veel zaken met de etnische minderheden in Burma, waarbij zowel Beijing als de Burmese hoofdstad Naypyidaw gepasseerd worden. Voor Yunnan is de handel met de minderheden in de grensstreek een belangrijke economische factor, voor China als geheel uiteraard niet. Dat heeft al meerdere malen tot botsingen tussen de provincie en de hoofdstad geleid.¹⁹²

Economisch hebben Yunnan en Burma veel aan elkaar, maar er kleven ook negatieve kanten aan de relatie. In Yunnan waren in 2009 naar schatting 85.000 mensen besmet met het HIV-virus. De grensstad Ruili staat bekend als 'Ground Zero' van de Chinese HIV-epidemie. Prostitutie en intraveneus drugsgebruik zijn hier belangrijke oorzaken van. Op sommige plekken is tot wel 90 procent van de drugsgebruikers geïnfecteerd.¹⁹³

De meeste van de opium en heroïne die in China te vinden is komt uit het noorden van Burma. De teelt van opium is nauw verwant met armoede en concentreert zich in conflictgebieden. Het noorden van Burma vormt samen met Thailand en Laos de Gouden Driehoek en wordt door de Chinese overheid beschouwd als een veiligheidsrisico vanwege de grote hoeveelheden opium die er geteeld worden. Om dit tegen te gaan is een programma gestart om opium te vervangen door andere gewassen, met name rubber. Dat komt voor China goed uit, want rubber is een belangrijke grondstof voor zijn industrie.

Het Chinese programma promoot investeringen in de landbouw door grote Chinese bedrijven. Contracten worden gesloten met lokale en militaire autoriteiten. Lokale gemeenschappen

---

¹⁹¹ International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', 18.

¹⁹² International Crisis Group, 'China's Myanmar Strategy: Elections, Ethnic Politics and Economics', 13.

¹⁹³ International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', 15.

worden hierbij gepasseerd. Het programma bereikt de papaverboeren in de bergen van Noord-Burma nauwelijks en wordt veelal gezien als een vorm van winstbejag¹⁹⁴, in plaats van de duurzame ontwikkeling die het volgens China is.¹⁹⁵ Ook hier maakt China geen goede beurt mee bij de Burmese bevolking.

Niet alleen de Chinese rubberplantages worden door veel Burmezen negatief gezien. Er wonen in Burma veel etnische Chinezen en in de laatste jaren zijn daar duizenden Chinese immigranten bij gekomen. Deze hebben te maken met toenemende wrevel en lopen het risico slachtoffer te worden van geweldsuitbraken in Burma. Het Chinese beleid in Burma heeft kwaad bloed gezet onder de bevolking. De veiligheid van Chinezen in Burma is een zorg van de Chinese overheid, terwijl met name Burmezen uit het noorden China zien als een economische boeman aan wie de overheid hun land verkoopt.¹⁹⁶ Het is in hetzelfde noorden waar de etnische minderheden en staakt-het-vurengroepen zich concentreren.¹⁹⁷

Mensenrechten

Zoals in veel conflictgebieden is het in Burma met mensenrechten dramatisch gesteld. Het land wordt door Freedom House bestempeld als ‘the worst of the worst’, zowel wat politieke als burgerlijke rechten betreft krijgt het de slechtst mogelijke score van de organisatie.¹⁹⁸ Hoewel ook hier de afgelopen maanden kleine vooruitgangen zijn geboekt, is de situatie nog steeds dramatisch. Zowel de gewapende oppositie als het Burmese leger maakt zich schuldig aan mensenrechtenschendingen, de laatstgenoemde op zeer grote schaal. Daarbij valt te denken aan standrechtelijke executies, marteling en verkrachting.¹⁹⁹

Een belangrijk onderdeel van de strategie van het Burmese leger is de ‘Four cuts’. Hierbij is de burgerbevolking expliciet het doelwit om er voor de zorgen dat vijandige strijders niet langer rekruten kunnen werven en worden afgesneden van eten, financiering en informatie. Dorpelingen worden bovendien regelmatig gebruikt als menselijke schilden of gedwongen voor een

---

¹⁹⁴ Transnational Institute, ‘Alternative Development or Business as Usual, China’s Opium Substitution Policy in Burma and Laos’, *Drug Policy Briefing* 33 (november 2010), 1-3.

¹⁹⁵ International Crisis Group, ‘China’s Myanmar Dilemma’, 41.

¹⁹⁶ Ibidem, 24-25.

¹⁹⁷ Tom Kramer, *Neither War nor Peace. The Future of the Cease-Fire Agreements in Burma* (Amsterdam, 2009) 1.

¹⁹⁸ Freedom House, ‘Worst of the Worst 2011’, 9.

¹⁹⁹ Kramer, *Neither War nor Peace*, 19-20.

legerpatrouille uit te lopen om eventuele *booby traps* en landmijnen af te laten gaan.²⁰⁰

Verkrachtingen zijn niet alleen aan de orde van de dag; er komen berichten naar buiten dat soldaten het bevel krijgen dit te doen. Vrouwen zijn enorm kwetsbaar in dit conflict.²⁰¹

De VN

De Speciale Rapporteur voor de Mensenrechten van de VN heeft meerdere bezoeken gebracht aan Burma. De Algemene Vergadering heeft vanaf 1991 zeventien resoluties aangenomen waarin de situatie in Burma betreurd werd. Sinds 2006 staat Burma op de agenda van de Veiligheidsraad.²⁰²

In 2007 kreeg China internationaal zeer veel kritiek te verduren voor de veto die het uitsprak tegen een ontwerp-resolutie over de situatie in Burma. Het was het eerste veto van China dat niet met Taiwan te maken had sinds 1973 en het kwam in de aanloop naar de Olympische Spelen op een zeer ongelukkig moment. China stond internationaal al in een kwaad daglicht vanwege de banden met Sudan en kon de negatieve publiciteit slecht gebruiken. De Chinese boodschap aan Burma was dan ook dat het niet opnieuw in deze positie wenste te komen - de militaire machthebbers zouden meer met de internationale gemeenschap moeten gaan samenwerken.²⁰³ Sindsdien is er veel veranderd, maar er is desalniettemin een hele lange weg te gaan.

Met het toenemen van Westerse invloed neemt de invloed van China op Burma af. Bovendien lijkt de Burmese bevolking zelf iets meer te zeggen te krijgen. Hoewel de precieze verhoudingen in de relatie tussen China en Burma betwist worden, is het duidelijk dat China nog steeds meer invloed kan uitoefenen dan menig ander land. China is volop in Burma aanwezig, zowel in de vorm van bedrijven als in de vorm van investeringen. Bovendien wonen er veel Chinezen in Burma, zij het met een niet erg positief imago. Het is niet ondenkbaar dat China de rekening van zijn beleid ooit gepresenteerd krijgt in de vorm van geweld tegen Chinezen in Burma. Duidelijk is in ieder geval dat het wat betreft de Myitsone-dam al een klein stukje van de rekening te zien heeft gekregen.

Net als in Afrika weegt voor China het eigenbelang in Burma zwaar. Het is er op zoek naar grondstoffen en heeft er strategische belangen. Burma is geostrategisch voor China van het grootste

---

²⁰⁰ International Crisis Group, 'Myanmar: A New Peace Initiative', 13.

²⁰¹ VJ Movement, 'Verkrachting als wapen in Birma', (versie 23 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/23/vj-movement-verkrachting-als-wapen-in-birma/> (19 februari 2012).

²⁰² International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', 4.

²⁰³ Ibidem, 5.

belang. Het omzeilen van de straat van Malacca kan China helpen in zijn 'Go West'-campagne en de economische positie van provincies als Yunnan helpen verbeteren.

Hoe de relatie van China en Burma zich verder zal ontwikkelen is moeilijk te zeggen. Hoewel de voortekenen de goede kant op wijzen is het vooralsnog niet zeker of de veranderingen in Burma blijvend zijn en of deze zich in dezelfde richting zullen blijven ontwikkelen. Dat de ontwikkelingen tot nu toe in Burma een toenadering van het Westen hebben opgeleverd, zint China ongetwijfeld niet. China verliest er aan invloed en macht, terwijl het land op zo'n belangrijke plek ligt. Het zal er concurrentie moeten gaan dulden van Europa en de Verenigde Staten. In welke mate, dat zal voor een belangrijk deel van Burma afhangen.

6. Conclusie

De vraag die in de inleiding naar voren kwam - *Waardoor wordt het buitenlandbeleid van China als opkomende wereldmacht gedreven en hoe is dat terug te zien in China's beleid ten opzichte van Afrika en Burma?* - is niet eenvoudig te beantwoorden. Om te beginnen is er vanuit China geen sprake van een eenduidige visie op de wereldpolitiek. Zowel het realisme, het liberalisme als het constructivisme zijn in het Chinese academische debat goed vertegenwoordigd. De stromingen zijn bovendien ook allemaal terug te zien in het daadwerkelijke buitenlands beleid van China.

Simpeler is het om een aantal karakteristieke kenmerken te ontdekken in het buitenlands beleid van China als opkomende wereldmacht. Bijvoorbeeld de sterke nadruk op de begrippen niet-inmenging en soevereiniteit. Deze zijn onder andere terug te zien in de Five Principles of Peaceful Coexistence. Andere veel terugkerende onderwerpen zijn de zoektocht naar grondstoffen om de hongerige industrie te voeden, de wens gezien te worden als een verantwoordelijke wereldmacht en de noodzaak van het bij elkaar houden van het grote China. Al deze zaken hebben hun weerslag op het buitenlands beleid van China en op China als wereldmacht. Bovendien is ook de manier waarop China internationale betrekkingen en de wereld om zich heen interpreteert nog van invloed op het buitenlands beleid. Dat is terug te zien in zowel de benadering van Afrika als van Burma, maar ook bij de beleidsvorming in China zelf.

Achter de kenmerken van het buitenlands beleid gaan belangen schuil. Nationale belangen die zowel realisten als liberalen in China benadrukken. Natuurlijk is er om te beginnen discussie over wat de nationale belangen van China precies zijn; in ieder geval in de academische wereld en naar alle waarschijnlijkheid ook binnen de regerende partij. Zo zijn bijvoorbeeld zowel realisten als liberalen het er over eens dat een sterke economie in het belang van China is. Over het waarom verschillen ze van mening, maar de verschillende opvattingen zitten elkaar niet in de weg.

Interessant wordt het wanneer belangen conflicteren. Zo kan de wens gezien te worden als een verantwoordelijke wereldmacht bijvoorbeeld botsen met de zoektocht naar grondstoffen, zoals te zien was in Darfur. In de aanloop naar de Olympische spelen kon China slechte publiciteit niet gebruiken en woog het belang van een goed imago zwaarder. Daar kwam bij dat er in de Westerse publieke opinie meer gewicht werd toegekend aan de rol van China in Sudan.

Daar waar de eigen belangen botsen, is er meer ruimte voor invloeden van buitenaf. Zo kunnen de internationale gemeenschap en de publieke opinie bijvoorbeeld druk uitoefenen en extra gewicht toevoegen aan een bepaald belang - en daarmee ook de afweging van China beïnvloeden. Het is te vergelijken met een weegschaal. Als het verschil tussen twee belangen groot is, en het ene

dus veel zwaarder weegt dan het andere, is het moeilijker de weegschaal naar de andere kant te laten overhellen. Is het verschil klein, dan is het makkelijker het verschil te overbruggen. Hoe kleiner het verschil, hoe groter dus de mogelijkheid om van doorslaggevende invloed te zijn. Wat hierbij voor invloeden van buitenaf geldt, geldt natuurlijk ook voor invloeden van binnenuit.

Dat is wellicht ook de verklaring waarom er in het buitenlands beleid van China verschillende stromingen naast elkaar lijken te bestaan: het realisme, liberalisme en constructivisme. Uit de literatuur blijkt niet alleen dat deze drie naast elkaar bestaan, ze vechten in de academische wereld ook nog eens om voorrang. Het verschil tussen vooral het realisme en liberalisme (maar in mindere mate ook het constructivisme) is al met al niet erg groot. In het Chinese wetenschappelijke debat zijn zij alle drie goed vertegenwoordigd. Dat ze ook binnen de regerende partij vertegenwoordigd zijn is niet onwaarschijnlijk. Gezien de kleine verschillen is het dan ook logisch dat bij verschillende onderwerpen verschillende stromingen het grootste gewicht in de schaal weten te leggen. Zo is het duidelijk dat het realisme de boventoon voert als het gaat om het Chinese leger, het grootste staande leger ter wereld. Dat is overigens niet verwonderlijk. Een leger is een heel traditioneel realistisch instrument om macht te vergaren. Opvallend is dat het leger tegelijk met meer liberale argumenten ingezet wordt bij vredesmissies. Beargumenteerd wordt dat deze deelname kan laten zien dat er van het grote Chinese leger geen dreiging uit hoeft te gaan. Zelfs als het gaat om het leger zijn dus verschillende stromingen terug te zien in de Chinese politiek.

Als er niet één gouden formule achter het buitenlands beleid van China zit, zal er ook geen gouden formule zijn om het buitenlands beleid van China te begrijpen. Voor China geldt bovendien dat het volop bezig is internationaal zijn plaats in te nemen. De positie van China is allesbehalve statisch. Wat voor land China is en wordt staat nog niet vast. Bovendien zou het, zoals gezegd, strategisch een goede keuze kunnen zijn om op meerdere paarden te wedden. Wanneer een *peaceful rise* niet slaagt is er altijd nog een groot leger om op terug te vallen. Bovendien is China geen op zichzelf staand land. Veranderingen op het internationale politieke toneel kunnen ook van invloed zijn op de richting die China uitgaat.

Dat China te beïnvloeden is, liet het onderzoek van Jing Chen zien. Ook voor China leggen internationale normen gewicht in de schaal. Wat de norm van mensenrechten betreft, is China normvolgend en niet betrokken bij de formulering van de norm. Deze internationale norm zal voor China misschien minder wegen dan voor landen die actief betrokken zijn bij de formulering van de norm, maar hij weegt wel degelijk mee. Mensenrechten worden internationaal steeds belangrijker

en daar zal ook China aan moeten geloven als het als verantwoordelijke wereldmacht gezien wenst te worden. De gebeurtenissen op het Tiananmenplein en de nasleep daarvan brachten de verandering van de internationale norm en hoe China hierna gesocialiseerd werd goed in beeld.

Zoals de gebeurtenissen op het Tiananmenplein hun invloed hebben gehad op het buitenlands beleid, geldt dat ook voor andere dingen. Een goed voorbeeld zijn Taiwan en Tibet, voor China interne problemen, met grote internationale consequenties. Taiwan en Tibet springen het meest in het oog, maar er zijn meer provincies waar China vreest voor separatisme. Het bij elkaar houden van het grote China is ingewikkeld, maar zeer belangrijk voor China. Hiervoor is het onder andere belangrijk dat de welvaarts kloof tussen de kust en het binnenland gedicht wordt. Om dit te bereiken, wordt opnieuw ingezet op de enorme voorraad goedkope arbeid die er in China te vinden is. Verder streeft China ernaar meer hoogwaardige technologie te gaan produceren. De honger naar olie en andere grondstoffen zal op deze manier waarschijnlijk enkel toenemen. Met de honger naar grondstoffen zal ook het belang van het verkrijgen ervan toenemen. Om deze honger te stillen kijkt China onder andere naar Afrika.

China is steeds duidelijker aanwezig in Afrika en als Ian Taylor gelijk heeft, is de huidige aanwezigheid slechts het begin. De belangrijkste reden voor de aanwezigheid is handel. China is niet in Afrika om een einde te maken aan armoede; het is er voor de grondstoffen en om geld te verdienen. Het is er, kortom, voor de eigen belangen. Hierbij stelt het duidelijk dat het zich niet bemoeit met de interne aangelegenheden van een land. China doet dus ook zaken met schurkenstaten en stelt geen eisen. Dit betekent aan de ene kant dat China de inspanningen van bijvoorbeeld het IMF, maar ook de *New Partnership for African Development*, teniet doet. Aan de andere kant kan het China in staat stellen invloed uit te oefenen waar anderen dit niet kunnen. In Sudan is dit goed terug te zien; China kwam er voor de olie en stelde zich niet te willen bemoeien met de interne aangelegenheden. Daar kunnen vraagtekens bij gezet worden: het leveren van wapens waarvan je zeker weet dat deze in een conflictgebied ingezet zullen worden, kan ook gezien worden als een vorm van inmenging.

Hoe China in de toekomst de eigen belangen in Afrika zal gaan afwegen is moeilijk te zeggen. De Chinese belangen in Afrika zijn groot, maar verschillend. China zoekt in Afrika niet alleen grondstoffen, maar ook politieke steun. Op de afwegingen van China hebben Afrikaanse regeringen uiteraard ook invloed. De stadions, paleizen en infrastructuur die China in Afrika bouwt liggen goed bij Afrikaanse landen. De grotendeels slechte arbeidsomstandigheden bij Chinese bedrijven en kwalitatief slechte Chinese producten scoren echter veel minder goed bij de bevolking

van de betreffende landen. En het is niet ondenkbaar dat ook Afrikaanse regeringen meer waarde gaan hechten aan dat laatste en er meer waarde aan toekennen in de relatie met China. Dit lijkt in Burma, waar een Chinees project onder druk van de bevolking stil werd gelegd, het geval te zijn.

Ook verdere ontwikkelingen in de Arabische Lente kunnen van invloed zijn op de relaties van China met Afrikaanse landen en daarmee op de belangen van China in Afrika. Een voorbeeld hiervan is de situatie in Libië. China stelde zich terughoudend op, veel terughoudender dan bijvoorbeeld Frankrijk en Groot-Brittannië. De nieuwe machthebbers in Libië zijn op hun beurt nu terughoudender in het gunnen van contracten aan Chinese bedrijven.

In Burma nemen China en Chinese bedrijven al heel lang een belangrijke positie in. Hoewel de precieze verhoudingen in de relatie tussen China en Burma betwist worden, is het duidelijk dat China meer invloed kan uitoefenen dan menig ander land. China is volop in Burma aanwezig, zowel met bedrijven als investeringen. De toekomst van deze relatie is echter onzeker nu Burma toenadering zoekt tot het Westen en assertiever optreedt tegen China. Op dit moment lijkt China nog niet te weten hoe hierop te reageren.

Net als in Afrika weegt voor China het eigenbelang in Burma zwaar. Het is er op zoek naar grondstoffen en heeft er strategische belangen, bijvoorbeeld om het Malacca-dilemma tegen te gaan. De grootste veranderingen in Burma en het Burmese buitenlands beleid vinden buiten China om plaats. De verhoudingen tussen de twee landen veranderen.

Het is ondertussen onduidelijk of de veranderingen in Burma blijvend zijn en zich verder in de goede richting zullen blijven ontwikkelen. Daarmee is ook onduidelijk of de toenadering tot het Westen blijvend is. China en Burma zullen in de veranderende verhoudingen opnieuw hun balans moeten vinden. Als Burma doorgaat op de ingeslagen weg zal het meer te zeggen krijgen in deze relatie. Naarmate er meer belangrijke internationale spelers komen op het Burmese toneel, kan Burma deze tegen elkaar uitspelen. Bovendien zal het land zich bewust zijn van de belangrijke strategische positie die het voor China inneemt.

In het geval van Burma is de rol die China speelt beter zichtbaar dan voor Afrika in het algemeen. In de rol die China in deze gebieden speelt zijn zowel overeenkomsten als verschillen te ontdekken. Het is duidelijk dat China zich zowel in Burma als in Afrika niet bekommert om kwalificaties als 'schurkenstaat' en bereid is om zaken te doen met ieder land - zolang het Taiwan maar niet erkent.

Het verschil zit hem in twee dingen. Als eerste de strategische positie van Burma als buffer en brug naar Zuid-Oost Azië, en als manier om de Straat van Malacca te omzeilen. Het andere grote

verschil is de invloed die Burma heeft op China zelf in de vorm van de grens die de landen delen. Stabiliteit en veiligheid aan de grenzen zijn voor China van groot belang. Een *failed state* aan de grens is toch iets anders dan een *failed state* op een ander continent. Er spelen in Burma en Afrika deels dezelfde, maar ook deels andere belangen van China.

Het buitenlands beleid van China kent veel verschillende drijfveren, waarvan er hier een aantal belangrijke aan bod zijn gekomen. Ze bieden inzicht in het buitenlands beleid van China en helpen daarmee bij te dragen aan een beter begrip van China als opkomende wereldmacht. Beter begrip is zoals gezegd noodzakelijk, want om China kan men niet meer heen.

Zoals eerder naar voren kwam is het moeilijk een duidelijk toekomstbeeld te schetsen van China. Is China een realistisch gevaar of een staat die vreedzaam opkomt en streeft naar internationale samenwerking? Op dit moment zijn het realisme, liberalisme en het constructivisme allen van invloed op het buitenlandsbeleid van China. Welk van deze stromingen de overhand zal krijgen is niet duidelijk. Het zou bovendien goed kunnen dat deze stromingen ook in de toekomst naast elkaar blijven bestaan. Het zijn bovendien niet alleen krachten binnen China zelf die daar invloed op uitoefenen: ook ontwikkelingen in de rest van de wereld kunnen bepalend zijn.

Zo zou een mislukte vreedzame opkomst aan China zelf kunnen liggen, maar ook aan andere landen. In dit geval is er sprake van een soort *prisoner's dilemma*. Een vreedzame opkomst is de beste uitkomst voor alle betrokkenen. Is er echter geen sprake van een vreedzame opkomst, dan kan het een strategisch voordeel hebben om de aanvallende in plaats van de verdedigende partij te zijn. Dat laatste is precies waar Chinese liberalen voor waarschuwen. Het realisme kan een gewelddadige *self fulfilling prophecy* zijn, terwijl Chinese belangen beter gewaarborgd zijn in een vreedzame wereld.

Literatuurlijst

Alden, Chris, *China in Africa*, (Londen 2007).

Amnesty International, *Sudan: no end to violence in Darfur. Arms supplies continue despite ongoing human rights violations*, (Londen 2012).

Associated Press, '20 Years After Tiananmen, Tank-man Still Mystery' (versie 3 juni 2009), <http://www.youtube.com/watch?v=uieND7g2ye0> (4 april 2011).

Beckford, Martin, 'Libya attacks criticised by Arab League, China, Russia and India' (versie 21 maart 2011) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8393950/Libya-attacks-criticised-by-Arab-League-China-Russia-and-India.html> (16 februari 2012).

Bello, Walden, 'Chain-Gang Economics: China, The US, and the Global Economy' in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Manji (ed.), *China's New Role in Africa and the South. A search for a New Perspective* (Oxford 2008) 7-12.

Boon, Lex, 'Birma laat politieke gevangenen vrij', (versie 13 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/13/birma-laait-politieke-gevangenen-vrij/> (19 februari 2012).

Campbell, Horace, 'China in Africa: challenging US global hegemony', *Third World Quarterly* nummer 29 (2008), 89-105.

Charney, Michael W., *A History of Modern Burma* (Cambridge 2009).

Chen, Jing, 'Explaining the Change in China's Attitude toward UN Peacekeeping: a norm change perspective', *Journal of Contemporary China* 18 (januari 2009), 157-173.

Christian Science Monitor, 'Libya Sanctions: China's new role at the UN' (28 februari 2011) <http://www.csmonitor.com/Commentary/the-monitors-view/2011/0228/Libya-sanctions-China-s-new-role-at-the-UN> (16 februari 2012).

Dowden, Richard, *Africa: Altered States, Ordinary Miracles* (Londen 2008).

Dowden, Richard 'Why Africa welcomes the 'new colonialism'?' (9 november 2009) http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article6908835.ece (24 januari 2011).

Economist online, The, 'Defence cost. The biggest military spenders' (versie: 8 juni 2011) <http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/06/military-spending?fsrc=scn/tw/te/mp/defencecosts> (8 februari 2012).

Elshout, Arie, 'China's komende leider bij Obama. Amerikanen nieuwsgierig naar de persoon Xi Jinping', *De Volkskrant* 15 februari, 14.

Fallows, J., 'Arab Spring, Chinese Winter', *The Atlantic* Jaargang 308, nummer 2 (september 2011), 50-55, 52.

Freedom House, 'Worst of the Worst 2011. The World's Most Repressive Societies' (2011).

Htoon, Yuza Maw en Khin Zaw Win, 'Expediency and Interests in Contemporary China-Myanmar Relations', in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Manji (ed.), *China's New Role in Africa and the South. A search for a New Perspective* (Oxford 2008), 199-208.

International Campaign for Tibet, 'Brede steun voor Tibet in de Tweede Kamer. Minister Rosenthal belooft Tibetkwestie bij EU aan te zwengelen' (versie: 18 november 2011), <http://savetibet.nl/component/content/article/1-press-highlights/397-brede-steun-voor-tibet-in-de-tweede-kamer-minister-rosenthal-belooft-tibetkwestie-bij-eu-aan-te-zwengelen-> (17 januari 2012).

International Crisis Group, 'Myanmar: A New Peace Initiative', *Asia Report 214* (november 2011).

International Crisis Group, 'China's Growing Role in UN Peacekeeping', *Asia Report 166* (april 2009).

International Crisis Group, 'China's Myanmar Dilemma', *Asia Report 177* (september 2009).

International Crisis Group, 'China's Myanmar Strategy: Elections, Ethnic Politics and Economics', *Asia Report Briefing 112* (september 2010).

International Crisis Group, 'Myanmar's Post-Election Landscape' *Asia Briefing 118* (maart 2011).

Garschagen, Oscar, 'Met grote ergernis volgt China de toenadering tussen Birma en de Verenigde Staten. Maar ook voor Peking staat er te veel op het spel om Birma de rug toe te keren.', *NRC Handelsblad* 1 december 2011.

Grant, Andrew, 'Buried Treasure', *Discover* jaargang 30, nummer 7 (2009), 66-70.

Keet, Dot, 'The Role and Impact of Chinese Economic Operations in Africa' in: Dorothy-Grace Guerrero en Firoze Manji (ed.), *China's New Role in Africa and the South. A search for a New Perspective* (Oxford 2008), 78-86.

Kent, Anna, 'China's International Socialization: The Role of International Organizations', *Global Governance* 8 (2002), 343-364.

Kissinger, Henry, *On China* (Londen 2011).

Klis, Hans, 'Clinton beloont Birma voor politieke hervormingen' (versie 1 december 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/12/01/clinton-beloont-birma-voor-politieke-hervormingen/> (19 februari 2012).

Klis, Hans en Marije Willems, 'Het jaar van de Arabische Lente, deel een: Tunesië' (versie 25 december 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/12/26/het-jaar-van-de-arabische-lente-tunesie/> (16 februari 2012).

Kramer, Tom, *Civil Society Gaining Ground. Opportunities for Change and Development in Burma* (Amsterdam 2011),

Kramer, Tom, *Neither War nor Peace. The Future of the Cease-Fire Agreements in Burma* (Amsterdam, 2009).

Maas, Michel, 'VN staken hulp Birma na inbeslagname goederen', (versie 10 mei 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/907217/2008/05/10/VN-staken-hulp-Birma-na-inbeslagname-goederen.dhtml> (23 juni 2011).

Manter, Jim, 'Official Dilemma: Should Bush Meet China's Lee? : Politics: A get-together at next weeks U.N. summit could give ammunition to the President's foes' *Los Angeles Times*, 25 januari 1992.

Karl Marx, *Manifest der Kommunistischen Partei* (Londen 1848).

Meulen, Emma van der en Frans-Paul van der Putten, *Great Powers and International Conflict Management: European and Chinese Involvement in the Darfur and Iran Crisis* (Den Haag, 2009).

Molenman, Hans 'China breidt snel militaire capaciteit uit', *De Volkskrant* 15 februari 2012.

Molenman, Hans, 'China tobt met gebrek aan innovatieve geesten. Waar blijft de Chinese Steve Jobs?' *De Volkskrant* 18 oktober 2011.

Morris, Bernard S., 'Marxism-Leninism and Theory of International Relations', *The Journal of Politics* Jaargang 43, nummer 4 (1981), 1282-1283.

N.N., 'Een dubbele ramp voor de bevolking van Birma', (versie 9 mei 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/907895/2008/05/09/Een-dubbele-ramp-voor-bevolking-Birma.dhtml> (23 juni 2011).

N.N., 'Birma laat voor het eerst in 49 jaar vakbonden toe', *NRC Handelsblad* 17 oktober 2011.

N.N., 'Birma op weg naar democratie', *NRC Handelsblad* 2 februari 2011.

Nye, Joseph S., Jr., *The Future of Power* (New York 2011).

Nye, Joseph S., Jr., *Soft Power: the means to succes in world politics* (New York 2004).

Nye, Joseph S., Jr., 'The Benifts of Soft Power' (2 augustus 2004), <http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html> (21 januari 2012).

Posthumus, Niels, 'Partij Aung San Suu Kyi mag meedoen aan verkiezingen in Birma', (versie 5 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/05/aung-san-suu-kyi-mag-meedoen-aan-verkiezingen-in-birma/> (19 februari 2012).

Qin Yaqing, 'Development of International Relations Theory in China', *International studies* jaargang 46 nummer 1&2 (2009) 185-201.

Qin Yaqing, 'Development of International Relations Theory in China, progress trough debates', *International Relations of the Asia-Pacific* jaargang 11, nummer 2 (2011) 231-257.

Righton, Natalie, 'In Birma is er eigenlijk nog behoefte aan alles', (versie 2 september 2008) <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/923033/2008/09/02/lsquo-In-Birma-is-er-eigenlijk-nog-behoefte-aan-alles-rsquo.dhtml> (23 juni 2011).

Rosenthal, U., 'Vaststelling van de Begrotingsstaten van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2011', 32 500 V nr. 193.

Rowan, C., 'The China Africa partnership: working for whom?', *Contemporary Review* 192 (maart 2009)56-64.

Roy, Denny, *China's Foreign Relations* (Londen 1998).

Schouten, Elske, 'Birma nieuwe lieveling van Peking en Bangkok. Recordbedrag van 20 miljard dollar aan investeringen', *NRC Handelsblad* 14 juni 2011.

Security Council, Department of Public information, 'Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions' (15 maart 2011) <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm> (16 februari 2012).

Security Council, 'S/2011-111' (8 maart 2011).

Seegers, Jules, 'Algemene Vergadering VN stemt morgen over resolutie Syrië', (15 februari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/02/15/algemene-vergadering-vn-stemt-morgen-over-resolutie-syrie/> (16 februari 2012).

Shambaugh, David, 'International relations studies in China: history, trends, and prospects', *International Relations of the Asia-Pacific* jaargang 11, nummer 2 (2011) 339-372.

Sheng Ding, 'Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: a new look at China's rise to the status quo power', *Journal of Contemporary China* 19:64 (2010) 255-272

Sheng Ding, 'Branding a Rising China: An Analysis of Beijing's National Image Management in the Age of China's Rise', *Journal of Asian and African Studies* 46 (2011) 293-306.

Stockholm International Peace Research Institute, 'Arms Transfer Database' http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php (15 februari 2012).

Straaten, Floris van, 'China raakt slaags met Oeigoeren' *NRC Handelsblad* 1 augustus 2011.

Straaten, Floris van, 'Race naar Rangoon', *NRC Handelsblad* 30 januari 2012.

Taylor, Ian, *China's New Role in Africa* (Colorado 2010).

Transnational Institute, 'Alternative Development or Buisness as Usual, China's Opium Substitution Policy in Burma and Laos', *Drug Policy Briefing* 33 (november 2010).

VJ Movement, 'Verkrachting als wapen in Birma', (versie 23 januari 2012) <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/23/vj-movement-verkrachting-als-wapen-in-birma/> (19 februari 2012).

Wen Jiabao, 'Carrying Forward the Five Principles of Peacefull Coexistence in the Promotion of Peace and Development'(versie 28 juni 2004), <http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/seminaronfiveprinciples/t140777.htm> (15 april 2011).

Woeser, Tsering, 'Tibet brandt' (versie: 18 januari 2012), <http://www.nrc.nl/china/2012/01/18/tibet-brandt/> (18 januari 2012).

Yee-Kuang Heng, 'Mirror, mirror on the wall, who is the softest of them all? Evaluating Japanese and Chinese strategies in the 'soft' power competition era', *International Relations of the Asia-Pacific* 10 (2010) 275-304.

Zantingh, Peter, 'Birma dichtbij wet die demonstreren toestaat', (versie 24 november 2011) <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/11/24/birma-dichtbij-wet-die-demonstreren-toestaat/> (19 februari 2012).

